

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olomouc 2020

Monika Spáčilová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Spáčilová

Preventivní činnosti školních metodiků prevence na vybraných
základních školách v Olomouci a jejím okolí

Olomouc 2020

Vedoucí práce: Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Petry Jurkovičové, Ph.D a veškeré použité literární zdroje a prameny jsem uvedla v seznamu odborné literatury.

V Olomouci dne:

Podpis:.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vážené Mgr. Petře Jurkovičové, Ph.D za odborné vedení, konzultace, cenné užitečné doporučení a připomínky, které mi poskytla při vedení mé bakalářské práce. Zároveň děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni se podílet na praktické části. V neposlední řadě velmi děkuji mé milované rodině a skvělým kamarádům za podporu, rady a tipy, které mi v průběhu studia poskytovali.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Monika Spáčilová
Ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název závěrečné práce:	Preventivní činnosti školních metodiků prevence na vybraných základních školách v Olomouci a jejím okolí
Název závěrečné práce v angličtině:	Prevention activities of school prevention methodologists at selected primary schools in Olomouc and its surroundings
Anotace závěrečné práce:	<p>Bakalářská práce se zabývá preventivními činnostmi školního metodika prevence na vybraných základních školách v Olomouci a jejím okolí. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se člení na 2 kapitoly, z toho 9 podkapitol. První kapitola se zabývá činnostmi a náplní práce, minimálním preventivním programem, vybranými podmínkami, kvalifikačními předpoklady a osobností školního metodika prevence. Druhá kapitola se zaměřuje na vymezení a druhy primární prevence, její systém v České republice a nejtypičtějšími využívanými programy.</p> <p>Praktická část se zabývá výzkumnou otázkou zjistit a pojmenovat vnější a vnitřní faktory, které ovlivňují preventivní činnosti a celkovou práci školních metodiků prevence. Respondenti zodpověděli otázky, které byly následně rozebrány a blíže popsány.</p>

<p>Anotace závěrečné práce v angličtině:</p>	<p>This bachelor thesis focuses on preventive activities of school preventive methodologists at selected primary schools in Olomouc and its surroundings. The thesis is divided into the theoretical and the practical part. The theoretical part consists of two chapters which include nine subchapters. The first chapter is dedicated to activities and specific fill with work, minimum prevention program, selected conditions, qualification's requirement and the personality of school prevention methodologist. The second chapter describes definition and kinds of primary prevention, its system in the Czech republic and the most typical and used programs.</p> <p>The practical part of this thesis is dedicated to find out and determine the external and the internal factors by the research. These factors are influencing the prevention activities and the complex working of school prevention methodologists. The respondents answered the questions that are analyzed and described below.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>Školní metodik prevence, činnosti, faktory, kvalifikace, osobnost, spolupráce, školní klima, primární prevence, minimální preventivní program, systém prevence, programy prevence</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>School prevention methodologist, activities, factors, qualification, personality, cooperation, school's climate, primary prevention, minimum preventive program, system of prevention, programs of prevention</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha 1 – Soupis otázek k rozhovorům Příloha 2 – Přepis rozhovoru s respondentkou R1 Příloha 3 – Přepis rozhovoru s respondentem R2 Příloha 4 – Přepis rozhovoru s respondentem R3 Příloha 5 – Přepis rozhovoru s respondentkou R4 Příloha 6 – Přepis rozhovoru s respondentkou R5 Příloha 7 – Přepis rozhovoru s respondentkou R6</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>90</p>

Jazyk práce:	Čeština
---------------------	---------

OBSAH

ANOTACE

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Školní metodik prevence	11
1.1 Činnosti a náplň práce školního metodika prevence.....	11
1.2 Minimálního preventivního programu.....	12
1.2.1 Postup při zpracování MPP	13
1.2.2 Desatero pro vypracování MPP.....	15
1.3 Vybrané podmínky pro práci metodika prevence	17
1.3.1 Vnější podmínky realizace prevence na škole.....	17
1.3.2 Vnitřní podmínky realizace prevence na škole.....	20
1.3.3 Pojetí výchovy a školní prevence	20
1.3.4 Faktory ovlivňující prevenci na škole	21
1.4 Kvalifikační předpoklady školního metodika prevence	23
1.5 Osobnost školního metodika prevence	24
2 Prevence rizikového chování	26
2.1 Vymezení a cíle primární prevence	27
2.2 Druhy primární prevence	29
2.2.1 Specifická	29
2.2.2 Nespecifická	30
2.3 Systém primární prevence v České republice	30
2.3.1 Horizontální úroveň.....	30
2.3.2 Vertikální úroveň.....	31
2.4 Programy školské primární prevence rizikového chování	33
2.4.1 Základní typy programů v preventivní praxi.....	34
2.4.2 Typy aktivit v rámci prevence ve škole.....	36
II. PRAKTICKÁ ČÁST	38
3 Stanovení výzkumného problému	38
3.1 Výzkumné cíle	38
3.2 Metodologie	39
3.2.1 Sběr dat.....	39

3.2.2	Metody analýzy dat	40
3.2.3	Charakteristika výzkumného vzorku	41
3.3	Výsledky výzkumu	41
SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....		50
ZÁVĚR		51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		53
SEZNAM ZKRATEK		58
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		59
SEZNAM PŘÍLOH		60

ÚVOD

V současné době se školství čím dál více věnuje prevencí rizikového chování. Dbá na správný bio-psycho-sociální vývoj jedinců na základních školách. Během devítileté povinné školní docházky se žáci mohou dostat do situace, která je pro ně nová a přichází s ní značné riziko. Musí se vyrovnat s možnými náročnými životními situacemi, rodinnými či školními problémy. Taktéž záleží na osobnosti jedince, jakým způsobem se s tímto rizikem vyrovná a koho případně požádá o pomoc a dále pak, jakým způsobem bude nastalý problém řešit.

V bakalářské práci se nebudeme zabývat řešením problémů, ale naopak tím, jak díky prevenci těmto problémům předcházet. Dostáváme se tím k jádru práce. Důležitým klíčovým pracovníkem na základních školách je školní metodik prevence rizikového chování, jenž je součástí týmu školního poradenského pracoviště. Tým společně vytváří vhodné podmínky pro přátelské klima na škole a tím pádem předchází potencionálním rizikovým projevům chování.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit a pojmenovat vnější i vnitřní faktory, které ovlivňují preventivní činnost a celkovou práci školních metodiků prevence v olomouckých základních školách a přilehlém okolí, což je i motivací k napsání této práce. Dalším stimulem byl i samotný zájem se seznámit s děním těchto skutečností. Proniknout do zákulisí šíření správné atmosféry a vedení dobré prevence na školách. Co vše je důležité udělat, jaký má vliv okolí i samotná osobnost preventisty na působení preventivních aktivit. Problematika prevence je všude kolem nás, a proto je dobré na ni brát zřetel.

Teoretická část bakalářské práce se dělí na dvě kapitoly. První kapitola pojednává o působení vnitřních faktorů, o náplni práce, kvalifikačních a osobnostních předpokladech školního metodika prevence. Druhá kapitola se zaměřuje spíše na vnější faktory. Nalezneme zde vymezení a druhy primární prevence, její systém v České republice a nejčastěji využívané programy.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, díky kterému lze získat podrobnější potřebné informace z příslušných rozhovorů s danými metodiky prevence ze základních škol v Olomouci a jejím okolí. Prostřednictvím kódování těchto dat jsme získali stejné či podobné odpovědi, které jsme nadále rozebrali a detailněji popsali. Cílem je dostat relevantní odpovědi na výzkumné otázky a splnit tak hlavní cíl výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Školní metodik prevence

1.1 Činnosti a náplň práce školního metodika prevence

Slavíková a Zapletalová (in Miovský 2015; srovnej Vyhláška č. 72/2005 Sb.) uvádějí, že školní metodik prevence provozuje čtyři základní činnosti, kterými jsou: metodické, koordinační, informační a poradenské. O všech činnostech si zakládá písemné zprávy.

Metodická a koordinační činnosti:

- Vedení aktivit kantorů školy v oblasti prevence rizikového chování;
- Kontrola realizace preventivních programů školy;
- Vyhledávání podpory směřující k odstranění rizikového chování;
- Spolupracovat a podílet se na uskutečnění aktivit školy zaměřující se na rizikové chování;
- Koordinace se vzdělávání pedagogů v oblasti prevence rizikového chování;
- Realizace aktivit na podporu integrace žáků a cizinců;
- Vzájemná práce školy s orgány státní správy a samosprávy působící v oblasti prevence;
- Navazování kontaktu s odbornými pracovišti;
- Vést odborné dokumenty a informace o žácích vyžadující poradenskou specializovanou pomoc, které jsou shromažďovány v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.

Informační činnosti

- Obstarání a předání odborných informací o rizikovém chování, souhrn aktivit, projektů a metod;
- Prezentování a získávání dalších nových informací a zkušeností týkající se prevence
- Aktualizování databáze spolupracovníků školy;
- Předávat informace zákonným zástupcům;
- Vedení administrativy, která souvisí se standardizovanými činnostmi, zpracování;analýz, statistik krajských plánů.

Poradenské činnosti:

- Vyhledávání a orientační šetření žáků, u kterých se může projevit rizikové chování;
- Školní metodik prevence poskytuje poradenské služby žákům, rodičům, či zákonným zástupcům;
- Dále pak spolupráce s ostatními pedagogiky ve škole, třídními učiteli, s týmem školního poradenského pracoviště;
- Vyhodnocuje vhodné podmínky pro integraci žáků mající poruchy chování.

1.2 Minimálního preventivní program

Minimální preventivní program (dále jen MPP) je všeobecným dlouho trvajícím programem týkající se prevence. MPP je součástí školního vzdělávacího programu, který je dílem náležitého Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) či doplněk současných osnov a učebních programů. Při realizaci MPP musíme brát ohled na časové, finanční a personální možnosti. Brát zřetel se musí i na vnější faktory, kterými např. jsou sociální, politické či kulturní. Program dále vzdaluje a snižuje přítomnost rizikového chování. MPP napomáhá hlavně těm žákům, kteří patří do ohrožených skupin (cizincům, minoritám) a podporují tak ochranu jejich lidských práv. Program přispívá k lepšímu životnímu stylu, harmonie těla a duše, pocit spokojenosti a chuť žít (Miovský, 2012).

Klíčovým dílem MPP jsou jasně dané dlouhodobé a krátkodobé cíle, které jsou pro danou školu splnitelné. *Podle modelu SMART mají být cíle:*

- *S – specifické,*
- *M – měřitelné,*
- *A – akceptovatelné,*
- *R – realistické,*
- *T – termínované -> časově ohraničené (Skácelová in Miovský, 2015, s. 145).*

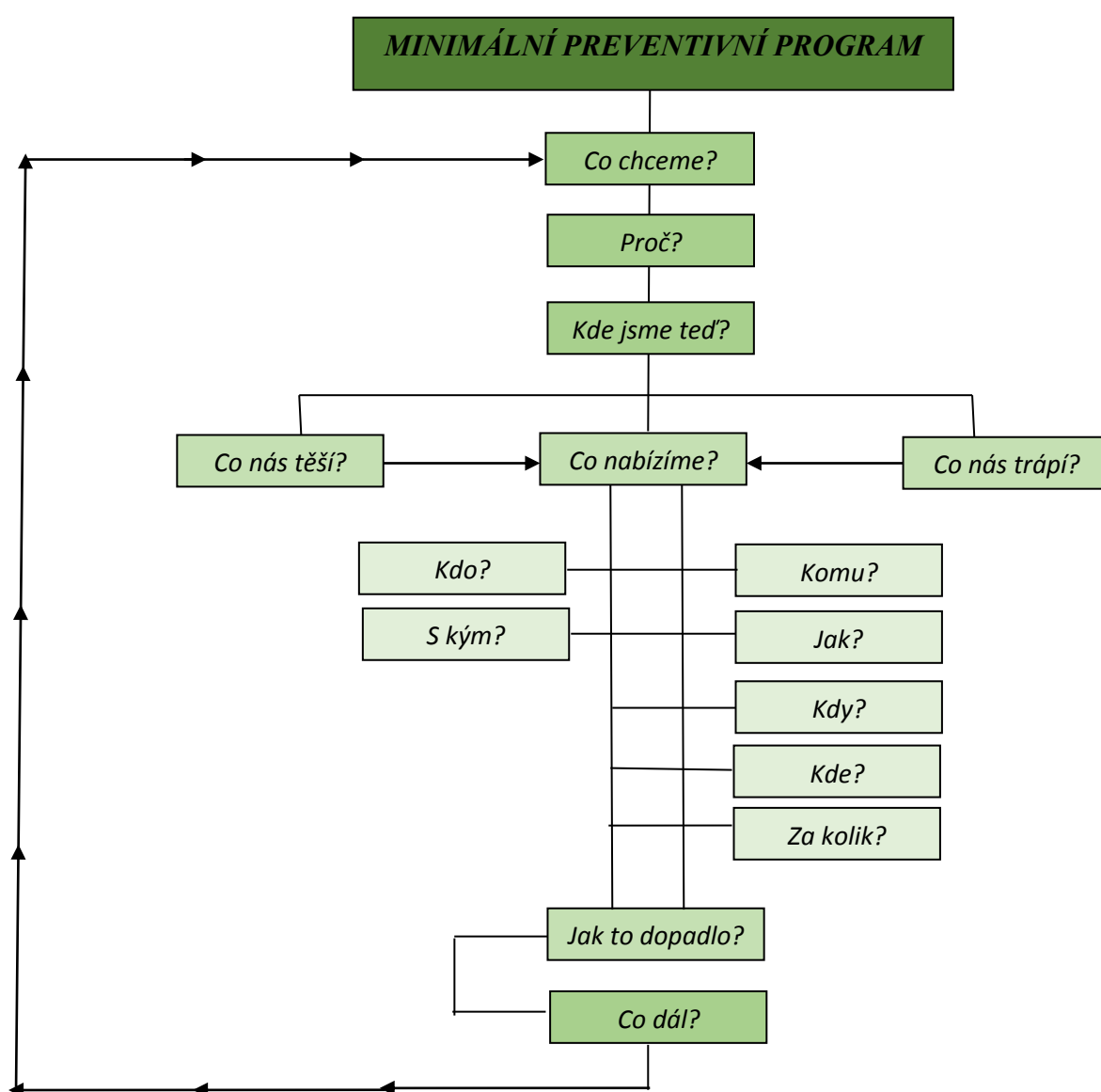
Podléhá kontrole České školní inspekci, během školního roku se kontinuálně hodnotí a tyto spisy jsou důležitým prvkem výroční zprávy o aktivitách školy. Na jeho tvorbě se podílí všichni pedagogičtí pracovníci školy (Miovský, 2015).

„Jeho součástí jsou též specifické intervence pomáhající žákům osvojit si takové znalosti, dovednosti a způsobilosti (nebo též kompetence), které efektivně snižují riziko výskytu případně rozvoje konkrétních forem rizikového chování“ (Miovský, 2012, s. 14).

1.2.1 Postup při zpracování MPP

Důležité je, aby školní metodik prevence vybral z pestré nabídky programů ty, které se hodí pro školu, kde vykonává pozici školního metodika prevence (Miovský, 2012).

Postupné kroky pro jeho vypracování se můžeme dočíst z Obrázku č. 1, na kterém jde vidět, jaké myšlenkové pochody školní metodik prevence musí mít. „Z obrázku je patrný postup a dílčí otázky, na které v jednotlivých fázích musíme být schopni odpovědět. Modelové schéma na Obrázku č. 1 můžeme propojit s jednotlivými třemi částmi doporučené struktury MPP“ (Miovský, 2012, s. 19-20).

Obrázek č. 1 – Pomůcka při přípravě a tvorbě MPP (Miovský, 2012, s. 19)

Při zpracování musíme brát ohled na personální, finanční a technické podmínky. MPP se skládá ze tří hlavních částic, kterými jsou:

- pravidla pro bezpečnost žáků při školních akcích, ve škole i mimo ni;
- projekty, které se zaměřují na rizikové chování;
- programy zacílené na rozvoj dovedností pro lepší životní styl, které si blíže popíšeme (Miovský, 2012).

Čablová (in Miovský, 2015b) zmiňuje, že dovednosti v našem životě se mohou podílet na správném fungování duševní pohody. Osvojení dovedností se ukazuje na chování žáků, hlavně v souvislosti se svým zdravím a k prevenci rizikového chování. Životní dovednosti zlepšují komunikaci mezi žáky, schopnost efektivně řešit případné problémy, otevřít a podporovat své kritické myšlení a v neposlední řadě umět ovládat stres v nepříznivých situacích.

Ukázky dovedností pro zvýšení kvalitního života jedince a jejich následné dělení na dovednosti sebeovlivnění a sociální dovednosti. Životní dovednosti popsané níže jsou uvedené v míře zajišťující výuku v rámci běžné školní povinné docházky

<i>DOVEDNOSTISEBEOVLIVNĚNÍ</i>	<i>SOCIÁLNÍDOVEDNOSTI</i>
<i>Kritické myšlení</i>	<i>Asertivní jednání</i>
<i>Kreativní myšlení</i>	<i>Komunikace</i>
<i>Řešení problémů</i>	<i>Empatie</i>
<i>Rozhodování se</i>	<i>Schopnost čelit sociálnímu tlaku</i>
<i>Sebeuvědomění</i>	<i>Dovednost odmítnout</i>
<i>Zvládnání emocí</i>	<i>Sociální percepce</i>
<i>Zvládnání stresu</i>	<i>Vztahové dovednosti</i>

<i>Dovednost stanovování cílů</i>	<i>Rodičovské dovednosti</i>
<i>Reflexe sebe sama</i>	<i>Schopnost zvládat konfliktní situace</i>
<i>Sebehodnocení</i>	<i>Tvořivost v sociálním chování</i>
<i>Vnímání vlastní účinnosti</i>	<i>Pracovní a studijní dovednosti</i>
<i>Organizace času</i>	<i>Schopnost přizpůsobení</i>
<i>Plánování a monitorování</i>	<i>Normativní přesvědčení</i>
<i>Plnění závazků</i>	
<i>Flexibilita</i>	

Tabulka č. 1 – Dovednosti pro život (Miovský, 2015b, s. 35-36)

1.2.2 Desatero pro vypracování MPP

Metodik prevence má řadu kompetencí. Při startu vykonávání této pozice mu může posloužit následující desatero, které ve své kapitole Tvorba minimálního preventivního programu sepsala Skácelová (in Martanová, 2007).

1. Odpovědný výběr garanta programu

Garantem programu bývá z pravidla kantor či výchovný pracovník, záleží na typu školy a dalších ovlivňujících faktorů. O pracovní pozici se zajímá, má vynikající propozice a také kvalitní schopnosti a dovednosti. Jedná se například o důvěru, přirozenou autoritu, empatii a neustále vzdělávání se.

2. Získat podporu řídicích pracovníků

Důležitým krokem k dobré prevenci je komunikace s ředitelem školy. Společně jít stejným cílem a upevňovat názor, že právě daný metodik prevence je ten správný odborník na prevenci. Dále pak je správným krokem si zabezpečit důležité podmínky k vykonávání pracovní pozice, např. místnost, materiál, časovou dotaci a také dohodnout základní pravidla realizace programu ve škole.

3. Postavit skvělý tým lidí

Na společných pedagogických setkání si říct základní princip vedení prevence, zapojit je do jejího uskutečnění. Kde je prostor pro vzájemné předpoklady a rozhovor. Klíčové role týmu jsou např. ředitel školy, školní výchovný poradce, pokud má škola dostatek financí, tak školní speciální pedagog, školní speciální pedagog. Mimo jiné i třídní učitelé či rodiče.

4. Nachystat činnosti pro žáky

Závisí na tom, jaký prostor a finance jsou vyčleněny na prevenci sociálně patologických jevů ve vyučování a celém působení školy. Při přípravě se klade důraz na cílové skupiny, pro koho je prevence určena, velkou roli hraje vhodné místo ke zrealizování hry a také materiálové zajištění, které pomáhají navodit lepší atmosféru a důvěru mezi žáky a prezentujícím.

5. Zajistit metodické pomůcky, informace, kontakty

Zásoba knih, videí a sbírka zvukových záznamů týkající se prevence jsou potřeba pro metodiky prevence i ostatní pedagogické pracovníky. Hromadit přístupné informace o zařízeních, organizacích, odborných pracovnících, kteří se prevencí zabývají v nejbližším okolí školy a tím pádem je pro žáky potřebující pomoci snadněji dostupná. Informace, aktuální články, besedy se školní metodik prevence snaží zpřístupňovat žákům a rodičům pomocí nástěnky, kterou pravidelně obměňuje.

6. Konat aktivity pro zákonné zástupce

Informovat Radu školy a Sdružení rodičů a přátel školy za účelem případné finanční podpory a jejich celkovou pomoc. Například na třídních schůzkách se rodiče mohou dozvědět o určitých programech, které chce škola zrealizovat.

7. Spolupracovat s ostatními odborníky

Spolupráce s odbornými zařízeními, kteří se zajímají o určitou problematiku, je důležitý bod k vedení správné prevence. Důležitým bodem k vedení správné prevence na škole je také spolupráce s odborníky a s určitými zařízeními, který jsou například: pedagogicko-psychologické porady, střediska výchovné péče, nízkoprahová zařízení, lékaři, ale také OSPOD, probační pracovníci soudu i policisté.

8. Správné trávení volného času

Využít určitý typ zařízení či místa, kde je prostor pro kvalitně strávení volného času pro děti a mládež: domy dětí a mládeže, nadace, zájmové kroužky různého typu, sportovního, vzdělávacího, technického nebo i vědeckého zaměření. Na tom se podílí orgány státní správy a místní samosprávy.

9. Reklama prevence kolem nás

Ve škole již zmíněná nástěnka s aktuálními informacemi, školní časopis, školní parlament, školní rozhlas, místní a regionální tisk, TV, Internet apod.

10. Evidence a účinnost

Každý metodik prevence si vede vlastní zápisy o zrealizovaných aktivitách během školního roku, které následně vyhodnocuje. K tomu mohou sloužit i dotazníky, text ze schránky důvěry, či záměrné kladení otázek k žákům a kolegům k zjištění zpětné vazby.

1.3 Vybrané podmínky pro práci metodika prevence

Dle Procházky (2019) činnosti školního metodika prevence jsou založeny na specializované činnosti a také na činnosti vzdělávací, které jsou řazeny spolu s prevencí a poradenstvím mezi výchovné fungování pedagoga. Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání je prevence nezbytnou součástí výchovně vzdělávacích aktivit. Školy a školská zařízení při vedení prevence jsou povinni nahlížet na primární tělesné potřeby dětí, žáků a studentů a produkovat tak předpoklady k dobrému zdravému životnímu stylu a předcházet tak k případnému střetu s rizikovým chováním.

1.3.1 Vnější podmínky realizace prevence na škole

a) Informační a metodické činnosti a dokumentace

Procházka (2019) ve své kapitole popisuje, jak je důležité spolupracovat s ostatními poradnami, kteří metodikovi prevence dávají metodickou podporu, která je klíčová proto, aby pedagogický pracovník nebyl na výkon práce a problémy sám.

Jako další velmi důležitý okruh vnějších podmínek při realizaci dobré primární prevence na škole patří metodické pokyny MŠMT, které blíže popisují dané postupy a úkoly pro jednotlivé oblasti rizikového chování. Je nezbytně nutné podotknout, že již zmíněné metodické pokyny slouží pouze jako ukázkovým směrem, jak ideálně postupovat.

„Aktuální verze národních strategií ovlivňujících systém prevence:

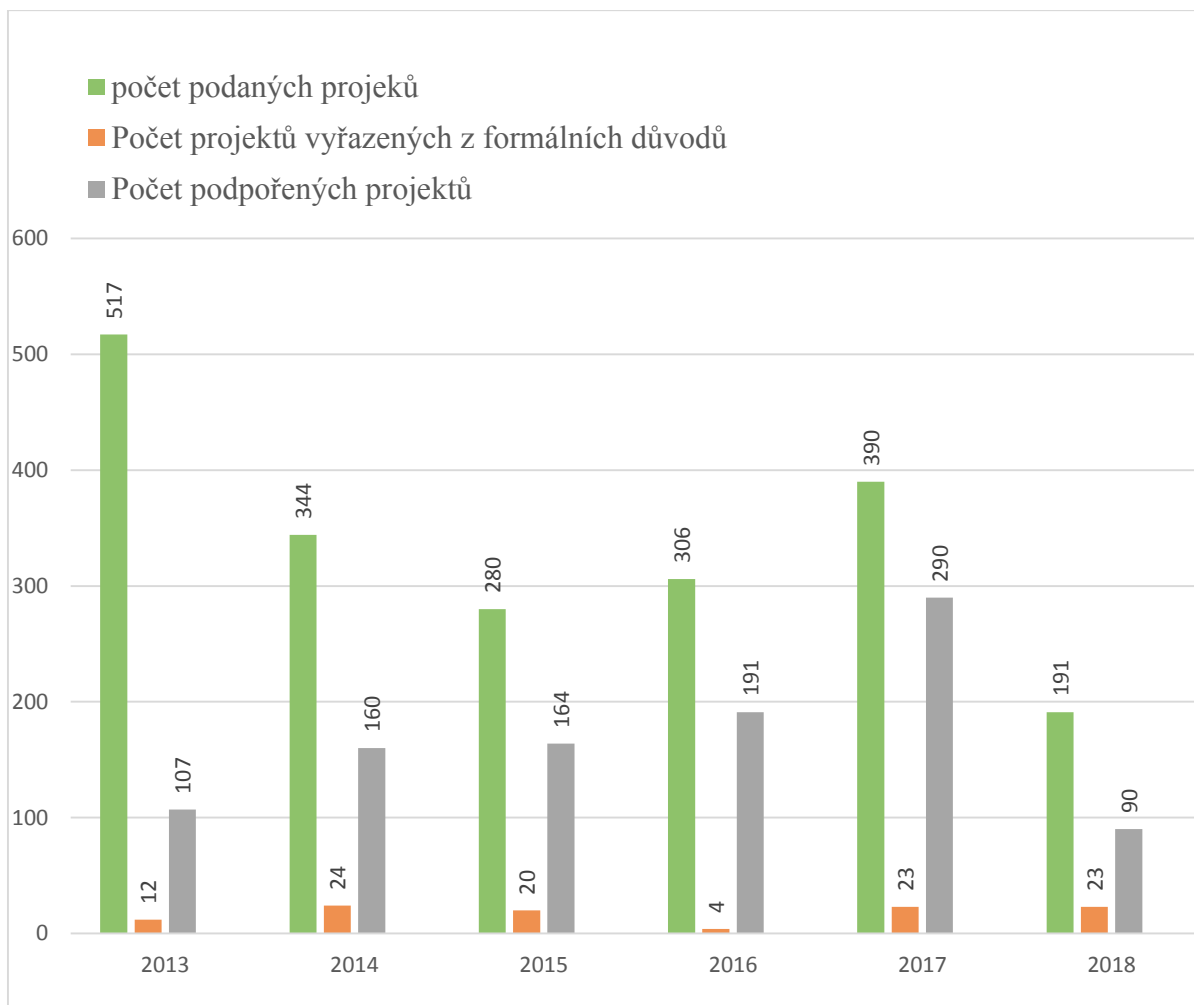
- *Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2019-2027;*
- *Strategie vzdělávací politiky ČR;*
- *Akční plán inkluzivního vzdělání;*
- *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016-2020;*
- *Národní strategie protidrogové politiky;*
- *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014-2020;*
- *Strategie zdraví 2020;*
- *Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí a její akční plány v oblasti omezení zdravotního rizikového chování;*
- *Strategie reformy psychiatrické péče“ Procházka (2019, s. 18).*

b) Materiální podmínky – finance

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy od roku 2001 každý rok dává stranou ze svého finančního plánu průměrně 20,5 mil. Kč na projekty primární prevence proti sociálně patologickým jevům na školách a školských zařízeních v České republice. Výše finančního příspěvku se však odvíjí od množství školního obyvatelstva v jednotlivých krajích Budinská (in Miovský, 2015).

<i>Rok</i>	<i>Počet podaných projektů</i>	<i>Počet projektů vyřazených z formálních důvodů</i>	<i>Počet podpořených projektů</i>	<i>Celková částka dotace</i>
<i>2018</i>	<i>191</i>	<i>23</i>	<i>90</i>	<i>19 999 975,-</i>

Tabulka č. 2 – Přehled dotačního řízení primární prevence v ČR za rok 2018 (MŠMT 2019, s. 26)

Graf č. 1 – Přehled dotačního řízení 2013 – 2018 (MŠMT, 2019, s. 26)

Není ale běžnou skutečností, že se dá z rozpočtu z rezortu MŠMT uhradit vše, co se týká prevence. Proto se v praxi setkáváme s finanční spoluprací rodičů, kteří se aktivně zapojují do přispívání na podporu a zrealizování preventivních programů na školách, kde se učí jejich dítě (Procházka, 2019).

Dle Spurného (2018) financování služeb primární prevence v Olomouckém kraji závisí na financování jak v přenesené působnosti, tak v samostatné působnosti. Například v letech 2016 – 2018 směřovaly finance z MŠMT a MV cíleně pouze na podporu primární prevence proti kriminalitě. Níže v tabulce se můžeme dočíst, finančního rozpočtu v Olomouckém kraji vyhrazeno pouze na primární prevenci kriminality za rok 2018

<i>Finanční zdroj</i>	<i>Rok 2018</i>
<i>MŠMT ČR</i>	<i>2 986 053,-</i>
<i>MV ČR</i>	<i>530 850,-</i>
<i>Rozpočet odboru školství a mládeže krajského úřadu – primární prevence</i>	<i>200 000,-</i>
<i>Dotační program pro sociální oblasti dotačním titulu Podpora prevence kriminality</i>	<i>334 000,-</i>
<i>Celkem za Olomoucký kraj</i>	<i>4 050 903,-</i>

Tabulka č. 3 – Finanční rozpočet na primární prevenci kriminality v Olomouckém kraji za rok 2018
(Spurný, 2018, s.17)

1.3.2 Vnitřní podmínky realizace prevence na škole

Procházka (2019) popisuje, že mezi vnitřní podmínky lze zahrnout mnoho faktorů, které na primární prevenci působí. Jde tedy o to, jak metodici pohlíží na své možnosti zabránění rizikového chování a jaké změny u jedinců prevence předpokládají. Klíčovou podmínkou pro uskutečnění prevence je hlavně docílit situace, kdy pedagogičtí pracovníci dokáží využít daného stavu a podaří se jim dát jiný výchovný profil. Dle uvedeného lze tak nastavit vnitřní změnu, tedy výchovu žáka či mladistvého. Preventivní program školy a činnost metodika prevence jsou dva hlavní parametry, podle kterých lze vychovávat.

1.3.3 Pojetí výchovy a školní prevence

Prevence se dotýká právě těch polemičtých otázek výchovy, které se staly prioritními v souvislosti s proměnami současné společnosti a rodiny. Spojení výchovného úsilí se zápornými faktory prostředí vyvolává tlak, a proto se vyskytují mnoho nejistoty o roli školy a smyslu vzdělání a výchovy, tedy také o smyslu prevence jako takové.

Pokud se realizuje prevence je proto brát zřetel na výchovnou práci s prostředím školy a třídy:

- Jít stejným směrem, „táhnout za jeden provaz“;

- Správné školní a třídní klima je znakem dobré skupinové dynamiky, žáci se ve škole cítí bezpečně, cítí od pedagogů podporu.

1.3.4 Faktory ovlivňující prevenci na škole

Školní a třídní klima

Mareš (2005, s. 61) se domnívá, že „*klima školy je produktem specifické sociální skupiny, která má společnou historii a do určité míry hodnoty a normy*“.

„Klima školy je souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení účastníků vzdělávání v dané škole, které se týká všech aspektů vzdělávání. Patří do něho jejich vzájemná komunikace a sociální vztahy, stejně tak jejich vnímání prostředí, prožitky a emoce a další sociální a psychické procesy, které děje na této škole vyvolávají“ (Čapek 2010, s. 134).

Je důležité pracovat s kolektivem, s třídou již od samotného začátku jeho vzniku. Upevňovat tak silné vztahy a také rozvoj komunikace, spolupráce a tolerance. Pokud tomu tak není, může nastat, že kolektiv bude agresivní, nepřátelský, ba i dokonce se může vyskytnout šikana. Kromě vyučování s pedagogem se do prevence vztahů ve třídě může zakomponovat i nahodilé aktivity s cílevědomým posílení kolektivu. Obvyklé činnosti k posílení kolektivu jsou zejména pravidelné třídnické hodiny či seznamovací kurzy (Problémy se třídou?, c2012).

Skupinové normy

Je daný soubor pravidel, díky kterému se mohou souvisle řídit hromadné aktivity ve společnosti a nedochází tak k rozporu nežádoucího chování ve skupině. Normy se utváří postupně a jsou důležitým prvkem k fungování skupiny (Kohoutek, 1998).

Pro samotného žáka či učitele jsou normy užitečné, umožňují docílit společného cíle a usnadňují sociální kontakt s ostatními ve škole. Pokud jsou pravidla porušena, dochází k sankci (Hrabal, 1992).

Rodinné prostředí

Dané prostředí, které je nám souzeno, narodíme se zde a vyrůstáme. Dochází zde k vývoji, jak biologického, tak psychického. Rodina na jedince působí v mnoha ohledech, např. jakou zvolí rodiče výchovu, může ho ovlivňovat od útlého věku až po dospělost. Každé rodinné prostředí je odlišné, můžeme zmínit klidné, které vysílá pozitivní energii, lásku, pocit bezpečí na všechny členy. Bývá často definováno jako ideální s nejlepší vhodnou výchovou,

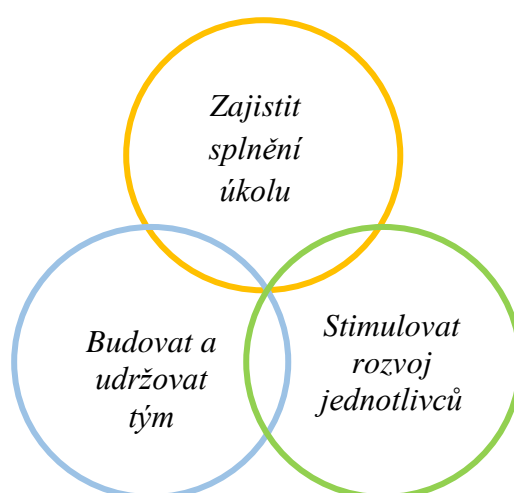
kde jedinci umí řešit problémy a navzájem se podporovat. Ale na druhou stranu se setkáváme i dysharmonickým prostředím, které se vyznačuje nepříznivou atmosférou. Kritika, napětí, úzkost je zde na prvním místě. Zde se vyskytuje výchova liberální či autotitativní, tedy naprosot volná, či přehnaně přísná. Členové této rodiny mají sklony k problémovému rizikovému chování. Může docházet k útěkům z domova, k valdalismu, k záškoláctví či být součástí nevhodné skupiny Rodina slouží k správnému nastartování jedince do společnosti. Měla by dávat dítěti pocit bezpečí, jistoty. Dítě automaticky kopíruje chování rodičů. Učí se, co je v jeho kultuře pro něj dobré či špatné, jaká jsou pravidla a co se stane, když se poruší (Bartoňová, 2010).

Tým

Adair (1994) uvádí, že se jedná o skupinu lidí jdoucí stejným směrem. Vzájemně se doplňují, podporují, což vede k sounáležitosti všech. Z pohledu praxe je třeba brát zřetel na tři důležité body, na sebe vzájemně navazujících potřeb.

Popisuje:

1. Úkol: potřeba si stanovit práci, cestu, která bude mít na konci cíl
2. Tým: potřeba rozvinout a udržovat pozitivní vztahy, díky kterým je možno zvládnout a splnit úkol
3. Jednotlivec: potřeby každého z nás jsou součástí týmu, které se ve skupině individuálně uspokojují

4.

Obrázek č. 2 – Adairovo pojetí tří potřeb vyjádřené názorně pomocí tří vzájemně se prolínajících kruhů (Adair, 1994, s. 199).

Komunikace

Komunikaci dělíme na komunikaci verbální a neverbální, které se navzájem doplňují, ale v některých situacích může dojít k rozporu. Lidé někdy něco řeknou, ale řeč těla vyznačuje danou informaci opačně, jedná se tedy o rozpor mezi slovem a chováním. Ten, kdo má přijímat informaci, může být zmaten. Lidé si často neverbální projevy neuvědomí, avšak agresivní jedinci vnímají doprovázené pohyby k mluvené řeči. Pokud chceme dobře komunikovat, je klíčové, abychom měli pozitivní pohled na sebe sama a abychom dokázali vytvářet kladné a uspokojující vztahy s jedinci (Mikuláščík, 2010).

Rogers (2014) říká, že se děti rodí do určitého prostředí s chůtí dobrého přijetí, při kterém jsou uspokojovány dané potřeby, které se přetváří v naplňování uspokojivé dobré energie. Děti se vzdělávají a zlepšují pomocí kompromisů a úctě k jiným lidem, díky kterým si utvářejí pozitivní já, které je za jednu ruk s danými pravidly v určitém prostředí či společnosti.

Plaňava (1992) dělí verbální komunikaci na čtyři základní komunikační formy. Značné odchylky jsou podle toho, za jakým účelem se komunikuje, v jaké společnosti, v jakém psychickém rozpoložením apod.

1. Konvenční komunikace: jednoduché stručné věty, při zdravení.
2. Konverzační komunikace: sdílení informací, jde o chvíli pro pobavení, zjištění.
3. Operativní komunikace: často v práci, ve škole, jde o dosažení určitých cílů, úkolů. Kdy jsou v zařízení dané funkce či role, např. nadřízený – podřízený, rodič – dítě.
4. Osobní, intimní komunikace: klíčem této komunikace je naplnit citové vztahy, pocit bezpečí, lásku, porozumění.

1.4 Kvalifikační předpoklady školního metodika prevence

Tyšer (2006) uvádí, že pracovní poslání školního metodika prevence je také důležitým prvkem školních poradenských služeb. Jde o pedagoga, který je odborně vzděláván pro výchovné poradenství v pole působnosti prevenci jako takové. Dále se zaměřuje na pozorování chování žáků ze stránky pedagogické, psychologické, také klade důraz na sociální normy a prošetřování faktorů ovlivňující poruchy chování a jejich nápravu. Ředitel školy jmenuje učitele školním metodikem prevence dané školy.

Podle Zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících musí mít školní metodik prevence vysokoškolské vzdělání v příslušném magisterském pedagogickém oboru. Podle § 9 ve Vyhlášce č. 317/2005 Sb. se uvádí, že každý školní metodik prevence si má projít studiem k výkonu specializovaných činností, díky kterým dostane předpoklady vykonávat tuto pracovní pozici. Studium metodika prevence je zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů. Studium trvá minimálně 250 vyučovacími hodinami. Poté každý absolvent projde obhajobou závěrečné písemné práce a také ústní zkouškou před komisí. Po úspěšném zdolání podmínek dostane účastník osvědčení provozovat tuto speciální roli na školách.

Pokud bude školní metodik prevence splňovat již zmíněnou kvalifikaci, tak mu dle zákona náleží příplatek 1000 – 2000Kč měsíčně za specializovanou činnost v okruhu prevence sociálně patologických jevů, kterou vykonává zároveň s přímou pedagogickou funkcí. Mějme na paměti, že systém odměňování záleží na práci školního metodika prevence a také na osobnosti ředitele školy. Pedagogičtí pracovníci, kteří se rozhodnou vydat vzdělávacím směrem a studovat specializovanou činnost na vlastní náklady se mohou dostat do nemilé situace a to takové, kdy není jisté, že se jim následně zvýší plat. (Skácelová in Martanová, 2007).

1.5 Osobnost školního metodika prevence

„Osobností je člověk, který má svou tvář, je autorem svých činů a zodpovědně si stojí za tím, co dělá. Osobnost jedná s vědomím důsledků svých činů a kontroluje svou činnost svým svědomím“ (Svobodová, 2012, s. 9).

Někteří autoři (Podlahová 2007; Tyšer 2006) uvádí, že pokud chce pedagogický pracovník vykonávat funkci školního metodika prevence, tak jsou na něj kladeny nejen kvalifikační požadavky, ale také to, jaká je osobnost a zda se pro budoucí práci hodí. Mělo by se jednat o učitele, který jeví zájem a má určitou motivaci k vykonávání tohoto povolání. Je nesmírně důležité, aby ho pracovní pozice naplňovala, k práci přistupoval s nadšením a odhodláním pomoci žákům, kteří se mohou potýkat se sociálně patologickými jevy.

Svobodová (2012, srovnej Gabura a Pružinská, 1995) uvádí, že lze sepsat podstatu schopností a dovedností školního metodika prevence, kterými jsou: správně konverzovat, být pokud možno dobře naladěný, být upřímný, pravdomluvný, spolehlivý, laskavý, umět se vcítit do žáka s problémem. Matoušek a kol. (2008) uvádí, že kladen důraz je také na úpravu zevnějšku, tedy podstatný vliv na neverbální komunikaci. Je obtížné se svěřovat se svým problémem danému jedinci, který je nevhodně oblečen ke své pracovní pozici.

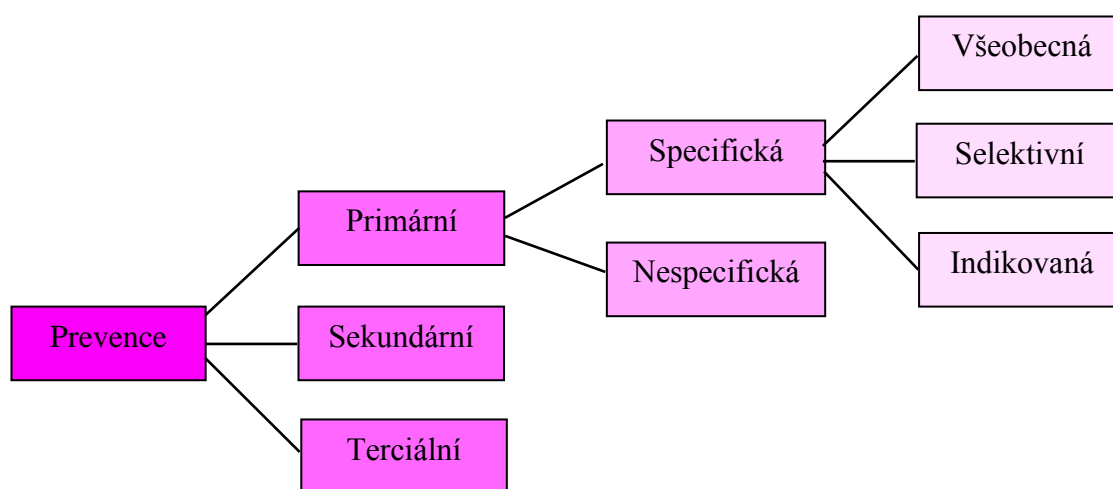
Při dostatečně kvalitních dovednostech umí školní metodik prevence řešit problémy v kolektivu či mimo něj. Díky svým zkušenostem z praxe a rozvinutých znalostech lze přijít na jádro konfliktu včas. Empatie je klíčová složka ke kvalitnějším a rychlejším řešením problémů (Gillernová, 2000).

Přirozená autorita je podstatným klíčovým úkolem nejen pedagogického pracovníka, ale i školního metodika prevence jako takového. Autorita by měla být přirozená, aby ji žáci respektovali a cítili se v prostředí školy v bezpečí (Svobodová, 2012).

Autorita v souvislosti s efektivní primární prevencí. Pokud chceme předcházet rizikovému chování, tak je důležitým bodem jedna z forem autority. Je důležité, aby autority ve školním prostředí na sebe navazovaly a doplňovaly se (Kaliba, 2017).

2 Prevence rizikového chování

„Pojmem prevence označujeme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizování jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledků. Jedná se zejména o předcházení a minimalizování různých souvisejících poruch a onemocnění, poškození, úrazů atd. a dále pak samotných projevů rozmanitých typů rizikového chování, které ohrožuje společnost a jedince v ní“ (Čech, 2015, s.143)

Obrázek č. 3 – Dělení prevence rizikového chování

Prevence dělíme na tři stupně:

a) Primární

Hlavním jádrem primární prevence je předcházet rizikovému chování u žáků a mladistvých, minimalizovat tak rizikové projevy chování, vést je k pozitivnímu jednání a k celkovému lepšímu zdravotnímu stylu (Suchová, 2019).

b) Sekundární

Zájmem sekundární prevence je jedinec či skupina, u kterých se částečně projevují znaky rizikového chování. Důležité je brzké zjištění tohoto faktu a následné přiměřené řešení dané události, které bývá úspěšně řešeno. Sekundární prevence ve školním prostředí se prvotně

zajímá z hlediska společenské atmosféry individuálního žáka či skupiny a jejich vzájemných vztahů (Štáblova, 1999).

c) Terciální

Pokud nebylo v druhém stupni prevence odhaleno rizikové chování, tak nastává třetí stupeň prevence, u kterého je důležité, aby se podchytila fáze, kdy je jedinec negativně ovlivněn rizikovým chováním projevující se fyzickou a psychickou závislostí. Cílem terciální prevence je znovu začlenění se do společnosti a zabránit tak možné vzniklé komplikace, které mohou mít vliv na biologický, psychologický a sociální vývoj jedince (Štáblova, 1999).

Rozdělení prevence popsané výše se vyskytuje hlavně v České republice. V zahraničních publikacích se však můžeme setkat s jiným rozdělením prevence. Röhm (2002, s. 265) uvádí, že, *„v závislosti na čase intervence procesu vzniku nějaké poruchy, nápaditosti nebo poškození hovoříme o:*

- *ochranné, preventivní intervenci;*
- *podporující, supportivní nebo léčebné intervence;*
- *kompenzační nebo rehabilitační intervenci“.*

Dále v naší práci budeme popisovat hlavně vymezení, cíle druhy primární prevence, která je pro nás klíčová.

2.1 Vymezení a cíle primární prevence

Hlavní myšlenka primární prevence rizikového chování u žáků je v první řadě snížit na nejmenší možnou míru rizikové vyjádření chování, vést žáky k lepšímu a plnohodnotnému životu, ke kladnému společenskému chování, také aby zvládali obtížně řešitelné situace a efektivně využívali svůj volný čas

V rámci prevence se setkáváme s těmito okruhy:

- agrese, šikana, kyberšikana, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- záškoláctví,
- závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling,
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,

- spektrum poruch příjmu potravy,
- negativní působení sekt,
- sexuální rizikové chování,

za účelem nevyskytování se rizikového chování či zmírnění následků působené v určitém prostředí mezi žáky (Prevence rizikového chování, 2010-2018).

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Záškoláctví	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Šikana / kyberšikana	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Rizikové sporty	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Rasismus, xenofobie	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Negativní působení sekt	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Sexuální rizikové ch.	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Adiktologie (drogy)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Poruchy příjmu potravy	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
CAN	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓

Tabulka č. 4 – Přehled řešených okruhů určité ZŠ v Olomouci za rok 2019/2020 (Respondentka R6, 2019)

2.2 Druhy primární prevence

2.2.1 Specifická

Specifická primární prevence obsahuje jak aktivity, tak programy zaměřující se na předcházení a minimalizování přítomnosti dílčích podob rizikového chování žáků.

Lze hovořit o:

- a) všeobecnou prevenci,
- b) selektivní prevenci,
- c) indikovanou prevenci (Prevence rizikového chování, 2010-2018).

a) Všeobecná prevence

Jedná se o výhledové nepřetržité programy primární prevence rizikového chování. Smyslem je předcházet rizikovému chování celé populace, komunity i školy. Ukázkou je univerzální prevence, která je zahrnuta v rámcových vzdělávacích plánech a preventivních plánech.

Značný efekt mají výhradně takové činnosti, které jsou perspektivní a soustavně provázané. Je důležité respektovat odlišné cílové skupiny a jejich potřeby a například civilizované, společenské, ekonomické a náboženské rozdíly.

Mezi rodiči, dětmi, a pedagogiky by měla být harmonie a vzájemné respektování se a ohleduplnost. Je důležité žákům umožnit říct své názory a připomínky. To ovšem předpokládá postupnou změnu interakce školy s rodiči (Prevence rizikového chování, 2010-2018).

b) Selektivní prevence

Selektivní primární prevence, je prevence zaměřující se na rizikové skupiny, u kterých jsou problematickým činitelem rizikového chování například genetické, společenské, duševní a environmentální faktory. Úkolem prevence je brzké a účelné řešení problematiky rizikových skupin dětí a mládeže, které mohou mít potíže v chování (Prevence rizikového chování, 2010-2018; srovnej Miovský, 2015b).

c) Indikovaná prevence

Preventivní činnost zaměřená na určité jednotlivce, u kterých je značné nebezpečí objevení rizikového chování. Určitým faktorem jsou problematické vztahy v rodině, ve škole

či s vrstevníky. Pracuje na principu zohledňování stupně rizika a při jejím užití se určuje princip vyhodnotitelných intervencí podporující obměnu chování (Martanová, 2012).

2.2.2 Nespecifická

Nespecifickou primární prevencí lze definovat jako všechny činnosti, které pomáhají k lepšímu zdravotnímu stylu, efektivnějšímu uspořádání volného času, můžeme zmínit například odpočinkové, zájmové, vzdělávací, sportovní, rekreační činnosti a jiné plány, díky kterým děti a mladistvé mají řád a zachovávají jednotní sociální zvyklosti a pravidla. Vedou je k zodpovědnosti za své činy a jednání (Martanová, 2012).

2.3 Systém primární prevence v České republice

Jak uvádí MŠMT (2019), aby byla realizace primární prevence efektivní, musí mezi sebou vzájemně spolupracovat celá řada subjektů, např. školy, zákonní zástupci, školská poradenská zařízení, OSPOD, Policie ČR, nestátní neziskové organizace zaměřující na děti a mládež. Systém koordinace aktivit, který je zaměřen na primární prevenci, probíhá ve dvou vzájemně se ovlivňujících stupních, a to na centrální a krajský stupeň. V tomto systému jsou používány horizontální a vertikální prostředky.

2.3.1 Horizontální úroveň

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT)

- Kooperuje s příslušnými resorty a hlavními orgány státní správy,
- Vypracovává příslušný materiál resortu na určité období – strategii a akční plán,
- Pomocí metodiky podporuje a řídí aktivity v oblasti primární prevence,
- Každý rok vyčlení finanční prostředky na specifickou primární prevenci rizikového chování.
- Spolupracuje s odbornou veřejností – např. s nestátním neziskovými organizacemi, pedagogickými fakultami a odbornými pracovišti VŠ ČR, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče,
- Využívá taky oblast kontroly, kterou má na starost Česká školní inspekce,
- Podporuje také krajské školské koordinátory prevence v oblasti metodiky a vyvíjí spolupráci v krajích (MŠMT, 2019).

Ministerstvo zdravotnictví (dále MZ)

- Řeší zdravotní škody, které byly způsobeny užitím tabákových výrobků, alkoholu a jiných návykových látek,
- Strategie reformy psychiatrické péče, která se v rámci primární prevence zaměřuje zejména na oblasti a péči lidí se závislostmi, poruchách příjmu potravy a poruchách chování (MŠMT, 2019).

Ministerstvo vnitra - Republikový výbor pro prevenci kriminality

- Meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán, který byl zřízen při Ministerstvu vnitra,
- Náplň práce je vytvářet a sjednocovat plán preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a být nápomocní při její zavedení do praxe ve všech úrovních veřejné správy.

Úřad vlády České republiky - Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky

- Má za úkol vytvářet národní strategie protidrogové politiky a akční plány na úrovni meziresortní a mezioborové,
- Rada je dále využívána v oblasti financování protidrogové politiky, služeb prevence a léčby pro lidi užívajících návykové látky a patologické hráče (MŠMT, 2019).

Ministerstvo dopravy (BESIP)

- Ministerstvo dopravy řeší prevenci rizikového chování v oblasti dopravy.

2.3.2 Vertikální úroveň

- Cílem vertikální koordinace je sladění jednotlivých aktivit na regionální (krajské) a místní (obecní) úrovni takovým způsobem, aby byly brány místní podmínky a potřeby a zároveň, aby prováděná opatření a intervence byla vykonávána v souladu s jednotlivými cíli, principy a postupu, které jsou doporučovány národní strategií primární prevence (MŠMT, 2019).

Krajský školský koordinátor prevence

- Spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem, manažerem prevence kriminality v kraji a koordinátorem pro romské záležitosti,
- Podporuje metodicky ředitele škol a školských zařízení, dále školní metodiky prevence ve všech typech škol a metodiky prevence v pedagogicko-psychologické poradně (MŠMT, 2010).

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně

- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, definuje činnosti metodika prevence pedagogicko-psychologické poradně (dále PPP).

Metodik prevence v PPP má zejména za úkol:

- Zajišťovat za PPP prevenci rizikového chování a realizovat preventivní opatření v oblasti územní působnosti danou krajským úřadem.
- Zabezpečit koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence, organizování pravidelných pracovních porad a poskytování individuálních odborných konzultací.
- Být nápomocný školnímu metodiku prevence a dalším pedagogickým pracovníkům při řešení aktuálních problémů týkajících se rizikového chování a jeho výskytem v případě žádosti školy a školského zařízení o pomoc.
- Být v pravidelném kontaktu se všemi institucemi, organizacemi a subjekty, které se zabývají prevencí v daném kraji.
- Kooperovat s krajským školským koordinátorem prevence hlavně při tvorbě podkladů pro výroční zprávy, případně jiná hodnocení a při určení priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje.
- Stále se sebevzdělávat prostřednictvím dalšího vzdělávání (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Školní metodik prevence (dále ŠMP)

Školní metodik prevence v PPP má zejména za úkol:

- Tvorba a realizace preventivního programu školy. Koordinace a podílení se na realizaci činností školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí,

vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších forem rizikového chování.

- Vedení pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování.
- Řešení vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

2.4 Programy školské primární prevence rizikového chování

Martanová (2012) poukazuje, že pokud chceme realizovat primární prevenci rizikového chování na školách, tak musíme dodržovat tři následné konkrétní podstatné body:

- a) musí mít jasně formulovaný vztah ke konkrétnímu druhu rizikového chování a motivy související s ním;
- b) samotné uskutečnění programu musí být současně ohraničeno časem a prostorem a také musí projít určitými fázemi, kterými jsou: zjištění materiálu, připravit plán programu, který je následně proveden a posuzován;
- c) aktivita musí být naplánovaná na určitou danou cílovou skupinu, která se liší např. věkem, ale i zaměřením.

Autorka dále uvádí, že kromě základních tří podstatných bodů je důležité brát na paměť i další požadavky, které jsou detailněji rozpracovány do specifických standardů:

- a) určitý program musí respektovat specifické problémy dané skupiny a prezentující vybírá tak styl, jakým bude dané informace jedincům ve skupině předávat;
- b) projekt musí být dosažitelný a dodržován pravidly
- c) poskytovatel daného programu má za úkol zajistit, kde se program bude konat, kdo ho bude prezentovat a kolik je při jeho uskutečnění potřeba organizátorů, dále pak zajistit finance a případné materiální pomůcky, aby se zvýšila jeho efektivita
- d) projekt musí být složkou obecnějšího řádu a logicky tak navazovat např. na minimální preventivní program
- e) posledním bodem je zpětná vazba, zhodnocení programu, jak byl kvalitní, čemu se příště vyvarovat (Martanová, 2012).

2.4.1 Základní typy programů v preventivní praxi

Gabrhelík (in Miovský, 2015) ve své kapitole zmiňuje základní typy programů, které si níže popíšeme. Je obecně známo, že efektivita programů bývá kvalitnější, pokud jednotlivé programy na sebe navazují, prolínají a vzájemně se kombinují.

1) Programy rozvoje životních dovedností zaměřené na:

a) rozhodovací schopnosti

Jedná se o takové programy, které seznamují cílovou skupinu se způsoby, jak rozpoznat problém a s následnými strategiemi směřujícími ke zdárnému řešení tohoto problému. Z dlouhodobého hlediska je nutné, aby se cílová skupina byla schopna rozhodovat v krizových situacích. Cílem je tedy ovlivnit a podpořit dovednosti vedoucí ke zvýšení schopností racionálně se rozhodovat. Návuk dovedností snižujících riziko nežádoucího chování může probíhat formou přednášek, diskusí, hraní rolí či úkolů Gabrhelík (in Miovský, 2015).

b) zvládání úzkosti a stresu

Gabrhelík (in Miovský, 2015; srovnej Martanová in Aujezká, 2012) zjišťují, že programy zaměřené na zvládání úzkosti a stresu učí cílovou skupinu se efektivněji vyrovnat se stresovými situacemi a z nich vyplývajícím stresem. Odpovídající zhodnocení vlastních schopností směřujících k vypořádání se s životními obtížemi mimo jiné vede také ke snížení míry jedincem pociťovaného stresu. Krom vyhodnocení vlastních schopností vede jednotlivce k lepšímu zvládání stresu osvojením si strategií, umožňujících využití proaktivního zvládání problémových situací (tak jinak situací, kdy je jedinec vystaven přímému působení stresoru) a nalézání vhodných alternativ. K tomuto účelu můžeme využít nácviku dovedností skrz diskusní formy práce a další didaktické strategie. Taktéž bychom neměli opomenout nácvik relaxace vedoucí ke zvládání fyzických projevů stresu.

c) nácvik (rozvoj) sociálních dovedností

Program zaměřený na nácvik odpovídajících sociálních schopností, mezi které taktéž řadíme schopnost asertivně vystupovat, vyhodnotit a řešit konflikty mezi lidmi, případně odolávat nátlaku, který pro naplnění těchto cílů využívá hraní rolí a diskusí. Základem tohoto obecněji zaměřeného programu s širší paletou využití je nácvik a rozvoj dovedností vedoucích k efektivnímu ovládnutí mezilidské komunikace (Kolektiv autorů, 2005)

d) nácvik dovedností odolávat tlaku

Jedinec může být vystaven vlivu situací a osob (ať už se jedná o vrstevníky, rodinu, či náhodné uskupení osob), které na něj vytvářejí nátlak a tím u jedince vyvolávají podmínky k rizikovému chování. Z tohoto důvodu existují programy, které vybavují jedince dovednostmi, na základě kterých jsou schopni rozpoznávat vnější nátlak a předcházet tak rizikovému chování, např. pomocí asertivních metod odmítnout nabízenou návykovou látku. Pro naplnění tohoto cíle využíváme různých instruktážních materiálů a videí. K asertivnímu nácviku odmítání využíváme především hraní rolí (Stayboardthat2020)

2) Programy interpersonálního rozvoje zaměřené na:

a) na uvědomování si hodnot

Program, který klienty učí prostřednictvím diskuze, tištěných materiálů a otázek uvědomovat si své osobní hodnoty, které jsou neslučitelné s rizikovým chováním a přijmout následky svého chování. Aktivity uvedené v předchozí větě umožňují cílové skupině rozpoznávat existující hodnoty a učí je preferovat hodnoty pozitivní.

b) budování pozitivního sebehodnocení

Gabrhelík (in Miovský, 2015; srovnej P-centrum, 2018) uvádějí, že vycházíme-li z předpokladu, že pozitivní sebehodnocení snižuje pravděpodobnost rizikového chování, je tedy nutné v případě klientů se sníženým sebehodnocením, které mnohokrát stojí za projevy problémového chování toto pozitivní sebehodnocení rozvíjet a tím přiměřeně zvyšovat sebeúctu a pocity osobní jedinečnosti. Jedná se tak o změnu postoje k sobě samému. Účastníci se učí přijímat jak úspěchy („neusnout na vavřínech“), tak neúspěchy, poučit se z nich a nenechat se demotivovat. Uchopíme-li neúspěch správně a nenecháme-li se zastrašit, může nám příště posloužit jako prostředek k dosažení našich cílů. Nejčastěji k dosažení těchto cílů využíváme diskuse a práci s cvičebnicemi.

c) programy informativní

Gabrhelík (in Miovský, 2015) uvádí, že se jedná o intervenční program informativního charakteru, který nejčastěji probíhá formou besedy, diskuze a promítání filmů dokumentárního charakteru. Cílová skupina se tak může dozvědět jak obecné informace o dané problematice, tak informace, které nejsou v mnoha případech běžně dostupné. Informace

se nejčastěji zaměřují na popis dané problematiky, její vznik, přínosy a negace pro samotného jedince. Vzhledem ke své nízké účinnosti se jedná spíše o programy doplňkové k programům komplexním.

d) programy vrstevnické

Gabrhelík (in Miovský, 2015; srovnej Skácelová a Macková in Aujezká, 2012) uvádějí, vrstevnické neboli peer programy, které jak už samotný název napovídá, zapojují ostatní děti a mladistvé – vrstevníky, kteří vystupují v roli zkušeného průvodce, člověka znalého problematiky návykových látek. Jedná se o osobu, která je vnímavá vůči sociální skupině, podává pravdivé informace o návykových látkách, všímá si případných problémů, je schopna poskytnout psychosociální podporu a v případě nouze informuje kompetentní osobu. Důležité je zdůraznit, že se však nejedná o donašeče. Přínosem peerů je schopnost splynout se skupinou, což je dáno její znalostí, což zvyšuje pravděpodobnost pozitivního působení peera.

e) programy pro rodiče

Vondráčková (in Miovský, 2015) definuje, že se jedná o programy informativního charakteru zaměřené na rodiče. Problémem těchto programů je, že ti rodiče, kteří by se účastnit měli se z důvodu nízké motivace neúčastní a naopak. Z tohoto a dalších důvodů se jedná o program diskutabilní.

2.4.2 Typy aktivit v rámci prevence ve škole

MŠMT (2019) uvádí, že preventivní programy musí být pestré, s tím, že je nesmírně důležité si stanovit určitý cíl.

V následující tabulce se můžeme podívat na přehled preventivních aktivit, které se objevují v Minimálních preventivních programech daných škol.

<i>Výchovné aktivity</i>	<i>Vzdělávací akce</i>	<i>Zdravotní prevence</i>	<i>Sociálně integrující aktivity</i>
<i>Třídnické hodiny</i>	<i>Semináře</i>	<i>Podpora resilience</i>	<i>Adaptační kurzy</i>
<i>Komunitní kruhy</i>	<i>Workshopy</i>	<i>Projekty zdravé školy</i>	<i>„teambuldingové“ aktivity v rámci třídních kolektivů</i>
<i>Vrstevnické</i>	<i>Výukové projekty</i>	<i>Uplatnění výchovy ke</i>	<i>Školní slavnosti a</i>

<i>programy</i>		<i>zdraví ve škole</i>	<i>rituály</i>
<i>Práce s třídními pravidly</i>	<i>Výukové aktivity v rámci předmětů ŠVP</i>	<i>Zvyšování zdravotní kondice žáků</i>	<i>Podpora pozitivního třídního klimatu</i>
<i>Výchovné využívání volného času</i>	<i>Přednášky s externími odborníky</i>	<i>Posilování prvků zdravého denního režimu ve škole</i>	<i>Využívání komunitních programů ve škole</i>

Tabulka č. 5 – Přehled aktivit objevující se v MPP(Procházka, 2019. s. 49-50)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 Stanovení výzkumného problému

3.1 Výzkumné cíle

Teoretická část naší bakalářské práce je zaměřena na ovlivňující faktory školního metodika prevence. Usilovali jsme o popsání jeho činností, kompetencí a kvalifikačních předpokladů. Dále jsme se zabývali vymezení a rozdělení primární prevence jako takové. Zmínili jsme i systém primární prevence v České republice.

Výzkumná část se zabývá sběrem dat z příslušných rozhovorů s danými metodikami prevence z olomouckých základních škol. Stejně či podobné odpovědi jsme nadále rozebrali a detailněji popsali.

Hlavním výzkumným cílem je zjistit a pojmenovat vnější a vnitřní faktory, které ovlivňují preventivní činnosti a celkovou práci školních metodiků prevence v Olomouci a jejím okolí.

Díložními cíli jsme si rozdělili hlavní výzkumný cíl na jednotlivé kroky zkoumání. Tyto kroky, úkoly jsme si stanovili na to, co je potřeba zjistit či popsat, abychom měli dostatek informací, dat a podkladů pro tvorbu závěrů a interpretací. My jsme zvolili následující:

- Popsat kvalifikační a osobnostní předpoklady k vykonávání funkce školního metodika prevence.
- Zjistit potřebné informace, osvědčené způsoby k propagování dobré prevence na školách.
- Porovnat jakou funkci mají žáci, rodiče a zaměstnanci při šíření přátelského školního klimatu.
- Zjistit, zda komunikace, prostředí, a spolupráce ovlivňují atmosféru školy a šíření prevence
- Porovnat, jaký vliv hraje roli prostředí, kde se škola nachází či speciální zaměření a počet žáků ve škole.

Výzkumné otázky nám vytváří kostru, námi vytvořené teorie stojících na výsledcích zkoumání.

- Jak důležitou roli hrají čas a finance ve vykonávání práce školního metodika prevence?
- Je spolupráce klíčovým faktorem k vedení dobré primární prevence na základních školách?
- Jaké nejčastější formy preventivních programů škola organizuje?
- Jedostačují informovanost o prevenci na školách? Jakým způsobem se žák, učitel či rodič může dostat k informacím týkající se prevence?
- Je důležitá zpětná vazba při poradenské činnosti?

3.2 Metodologie

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, díky kterému lze získat podrobnější potřebné informace.

Creswell (In Hendl, 2008) definoval kvalitativní výzkum následovně „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“.

Klíčovými podmínkami pro získání kvalitních výsledků jsou jejich platnost, spolehlivost a zobecnitelnost (Reichel, 2009). Kvalitativní výzkum zkoumá jevy do hloubky. Výzkumník dostává velké množství informací od malého počtu respondentů (Disman, 2011).

3.2.1 Sběr dat

Při sběru dat jsme využili metodu rozhovoru. Švarcová (2005) uvádí, že metoda rozhovoru je založena na verbální komunikaci mezi výzkumníkem a respondentem, případně respondenty, kteří odpovídají na otázky výzkumníka. Podle počtu osob můžeme členit rozhovor na individuální a skupinové. Rozhovor dále můžeme dělit na strukturovaný, polostrukturovaný či nestrukturovaný. Za strukturovaný rozhovor považujeme ten, který má předem připravené otázky.

Je nutné formulovat otázky tak, aby ověřovaly výzkumný cíl. Můžeme se řídit následujícími kroky, které popsala Švarcová (2005), díky kterým naše praktická část bude naplněna.

- Vymezení problému,
- Určíme vzorek respondentů,

- Zvolíme typ rozhovoru,
- Formulujeme okruh otázek, který nesmíme podceňovat,
- Zabýváme se samotnými otázkami

Většina rozhovorů probíhala v kabinetě po jejich vyučování, tedy po pracovní době. Před samotným strukturovaným rozhovorem probíhala konverzace, abychom navodili atmosféru, o mé bakalářské práci a naopak chodu školy. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány anonymně na diktafon, a to pouze pro potřebu této bakalářské práce. Otázky byly vedeny k tomu, abychom získali reakci na dílčí cíle a hlavně získali odpověď na náš hlavní výzkumný cíl vizte Příloha 1 – Soupis otázek k rozhovorům

3.2.2 Metody analýzy dat

1. Metoda otevřeného kódování

Hendl (1999, s. 195) popisuje metodu otevřeného kódování v metodě rozhovoru následně *„Kódování znamená stálé srovnávání fenoménů, případů, pojmů atd. a formulaci otázek ohledně textu (proces nepřetržitého srovnávání). Přitom se k částem empirického materiálu přiřazují označení neboli kódy, které jsou nejdříve pojmově velmi blízké textu a později se stávají stále abstraktnější.“*

Nahrané rozhovory jsme posléze přepsali do elektronické podoby, vytiskli a následně se snažili daný text zpracovávat. Metodou otevřeného kódování dle Strausse (1999) jsme daný text pečlivě přečetli, rozebrali na určité části. Opakujícím faktům jsme přiřadili vhodnou kategorii. Strauss (1999, s. 45) tuto část metody definuje jako *„Proces seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu“*.

2. Metoda prostého výčtu

Zmíněná metoda se hodí na kvantitativní, ale i na kvalitativní výzkum, který v praktické části užíváme. Díky této metodě můžeme zformulovat určité rysy daného jevu, jenž se týká poměrů výskytu, kvalitě či jeho početností. U této metody je popisován daný díl z určitého celku (Miovský, 2006)

Jak v našem případě jsme oslovili bez jednoho dvě desítky respondentů, z toho jen jedna třetina spolupracovala.

3.2.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Za účelem sběru dat jsme pomocí mailové adresy oslovili devatenáct školních metodiků prevence z Olomouce a jejím okolí, ze kterých bylo šest ochotných spolupracovat. Z toho pět škol se nachází ve středu Olomouce a poslední šestá sídlí v blízké obci u Olomouce. Následně jsme se individuálně s každým metodikem prevence domluvili na schůzce, kromě respondentky R5, se kterou jsme se kvůli její nemoci spojili telefonicky. K pěti metodikům jsme přišli v domluvený den a čas do školy, kde vykonávali danou pracovní pozici.

	R1	R2	R3	R4	R5	R6
1. stupeň	✓	✓	✗	✗	✗	✓
2. stupeň	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Tabulka č. 6 – Přehled, zda respondenti vykonávají primární činnosti proti rizikovému chování na 1. stupni, 2. stupni či na obou stupních

3.3 Výsledky výzkumu

V této části naší bakalářské práce sepisujeme dané informace, které jsme pomocí strukturovaného rozhovoru získali od vybraných školních metodiků prevence na základních školách v Olomouci a jejím okolí.

V kapitole jsou data zakomponována tak, abychom dostali odpovědi na předem dané výzkumné otázky. Použili jsme deskriptivní rozdělení komentářů. Klíčový pro nás byl obsah, který respondent odpovídá. Při analyzování jsme se zaměřili na významné, shodující zajímavé odpovědi. Inspirovali jsme se zpracování poznámek dle Říhářka (2013), který uvádí, že z daného textu budeme podtrhávat to, co je pro nás důležité a poté vyznačenému podtrženému textu najdeme vhodný popis, v našem případě kategorii. Užíváme zlaté pravidlo kvalitativní analýzy a to, že text, u nás odpovědi na otázky, čteme vícekrát.

Odpovědi, které jsme identifikovali, jsme doplnili příslušnými našimi komentáři a přímými citacemi respondentů, díky kterým jsme neustále spojeni s prvotním textem (Pringle et al., 2011).

1. Kategorie

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

Kódy

- kurz 250
- seberozvoj, praxe
- přirozená autorita
- pozitivní nálada
- umění jednat v čase
- umět řešit konflikty
- spolehlivost
- empatie, komunikace

Všichni dotazovaní školní metodici prevence se shodli v odpovědi, že k vykonávání dané funkce museli projít patřičným speciálním vzděláním, tedy kurzem 250. Také většina respondentů podotknula, že kurzem získané vědomosti nekončí, je důležitý seberozvoj a patřičná praxe, jak uvedl respondent R2, „*Člověk se má vždy co učit, ale základ mám, řekl bych, velmi kvalitní a také praxe, kterou si učitel projde je k nezaplacení*“. Co se týče povahových vlastností a toho jaký byl měl být a co má ze ŠMP vyzařovat, tak se často opakovala přirozená autorita, pozitivní nálada, dále pak umění jednat v čase, jak popsal respondent R3 „*Hlavně umět a mít chuť řešit problémy a nenechávat je tzv. vyhnít*“. Respondentka R6 má podobný názor „*Když se vyskytne někde jakýkoliv problém, tak se okamžitě řeší, nečeká se, až bude mít někdo čas, když něco je, tak se jde do té třídy, vytahují se žáci z výuky, svědci, agresoři, zjišťují se fakta*“. Pokud žák, rodič či učitel za ŠMP zajde s radou, s problémem, měl by by umětněchat jedince vyslechnout, být empatický, spolehlivý dle respondenta R2 „*Mítrespektující, otevřený přístup ke všem zúčastněným*“. Podle respondentky R1 je „*Komunikace* kličitová v řešení problémů, jinak by nic nefungovalo“.

2. Kategorie

ŠKOLNÍ KLIMA

Kódy

+

- dobré vztahy
- důvěra
- vývoj školy
- školní parlamentu
- společné akce

-

- rizikové chování žáků
- negativní nálada
- stěhování tříd

Školní klima ovlivňuje jak pozitivní faktory, tak negativní. V první řadě si popíše nejčastěji se vyskytující kladné odpovědi dotazovaných. Všichni respondenti zmínili, že dobré vztahy a společná důvěra jsou základem dobrého klimatu ve školách a třídách. Např. respondentka R4 uvádí, že „*Vztahy mezi dospělými, vztahy mezi dětmi, vztah pedagogů k dětem a k pedagogické práci, to vše je klíčové pro dobré klima kolem nás*“. Také záleží na vývoji školy, zda škola „táhne za jeden provaz“, zda naslouchá novým trendům, zda využívá a aplikuje aktuální pomůcky a není zaostalá. U dvou dotazovaných se objevila spolupráce se školním parlamentem, který vedou vybraní 2 zástupci z každých tříd. Společné akce jsou na otužování vztahů, více poznání, proti rizikovému chování. Podle respondenta R3 se jedná například o „*Nabídka volnočasových aktivit, kroužků, akce v průběhu školního roku, různé tematické dny např. Den Země, Den stromu, den dětí atd.*“. Dotazovaná R4 zmiňuje „*Adaptační pobyty, školy v přírodě, práce psychologa s kolektivy jednotlivých tříd, práce třídního učitele i práce ŠMP se třídami (předávání informací, zadávání dotazníků)*“.

Co se týče negativní ovlivnitelé dobré atmosféry ve školním prostředí, můžeme debatovat o rizikovém chování žáků. Při otázce, jaké nejčastější rizikové chování se vyskytuje právě na jejich školách jsme vypsali opakované, tedy negativní vztahy, záškoláctví, agresivita žáků, kouření v areálu školy, špatné trávení volného času. Pravdivý dodatek zodpověděl

respondent R2 „*Problémy vždy budou, ale můžeme je takto minimalizovat*“. Respondent R3 zmiňuje „*Negativně působí počet tříd a neustálé stěhování tříd, stává se, že ve své kmenové třídě tráví žáci minimum hodin*“. Negativní nálada pedagogických pracovníků a jejich náladovost může značně narušit dobrou atmosféru výuky.

3. Kategorie

VLIV PROSTŘEDÍ/ZAMĚŘENÍ/
POČET ŽÁKŮ

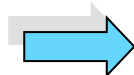
Kódy

- vesnické vs. městské
- sportovní třídy
- třídy jazykové a pro žáky mimořádně nadané
- sociálně slabší
- velké vs. malé

Na správné řízení školy, její chod má značně na svědomí to, kde se škola nachází, zda je škola na vesnici či ve městě. Respondentka R5 zmiňuje „*Řekla bych, že sídlištní školy jsou podle mě na tom hůře, co se týče prevence. Více se tam vyskutují poruchy chování*“. Vyjádření od respondentky R4 „*Paradoxně žáci ze sportovních tříd tzn. i prospěchově vybraní žáci, u nás mají víc vztahových problémů, než je ve třídách běžných*“. Respondentka R1 odpověděla na danou otázku názorně „*Jsmo škola s rozšířenou výukou jazyků a máme třídy pro mimořádně nadané děti, to rodiče nejvíce preferují*“. Pokud má škola kolem sebe v blízkosti, podle mě více oblíbených škol, tak dle respondentky R6 „*Jsmo škola, do které inklinují žáci sociálně slabší, kteří potřebují lidský přístup a někteří rodiče to tak vnímají*. Tudiž se na prestižní školy nedostanou, či podle rodičů nejsou vítány. Když jsme se zamysleli nad tím, zda má vliv, jestli je škola velká či malá, zda je počet žáků ve škole rozhodující o následném vedení prevence, tak odpovídající R4 řekla „*Počet žáků až tak nerozhoduje. Jsou u nás méně i více početné třídy, ale počet dětí ve třídě na projevy rizikového chování podle našich zkušeností vliv nemá*“.

4. Kategorie

ČAS

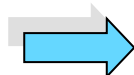
Kódy

- časová vytíženost
- další pracovní funkce
- nízké ohodnocení

S časem se neumějí poprat i jiní pracovníci, než ti pedagogičtí. Záleží však na uvážení, zda lidé prokrastinují a neumějí využít svůj čas k práci a k zábavě, či mají tolik povinností, že se nedají splnit a jsou tak časově vytíženi. Dle respondentky R1 „*Čas na práci při plném úvazku ve škole chybí. Pracujete na úkor vlastních rodin a svého zdraví*“. Respondent R3 reaguje „*Největší problém je zřejmě nedostatek času pro šetření problémových situací. Většina dotazovaných se shodla na tom, že při vykonávání funkce školního metodika prevence by se měla zkrátit přímá pracovní pedagogická činnost. Tedy snížit či odebrat další pracovní funkce*“. Respondentka R5 doplňuje „*Naprostá časová vytíženost, je nutné, aby měl metodik prevence snížený úvazek, podobně jako výchovný poradce*“. Respondentka R2 se vyjadřuje „*Průšvih je nesnížená přímá pedagogická činnost a skoro žádné ohodnocení*“. Tedy mnoho práce za málo peněz. Zjistili jsme, že finanční příplatek za tuto roli činí max. 2000 Kč. Respondentka R6 to vše náramně shrnula „*Je to o financích a hlavně o čase*“.

5. Kategorie

FINANCE

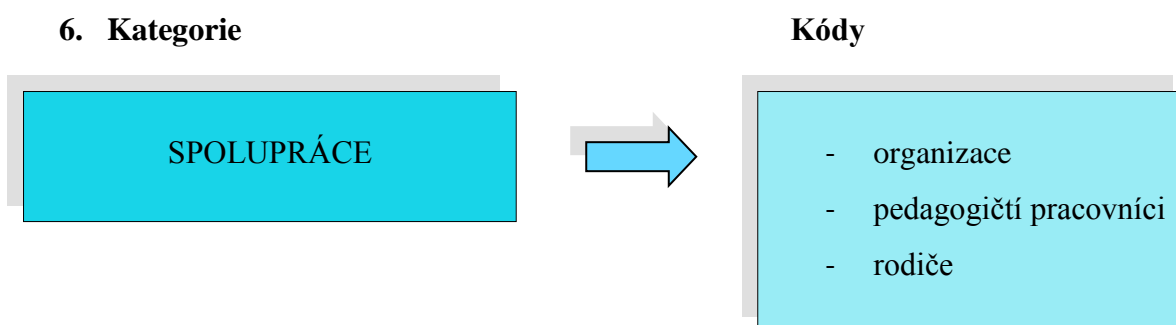

Kódy

- rodiče
- MŠMT

Finance jsou důležitým faktorem k šíření dobré prevence na školách. Akce, besedy či přednášky od externích organizací si většinou vyžadují finanční poplatek. Respondentka R6 uvádí „*Sdružení D a P-centrum mají dotované programy, které žáky vyjde například 50Kč na jednoho. Při akci „Zdraví dětem“ se platí 3000Kč, když se to rozpočítala, tak je to průměrně 150Kč na jednoho a to by mohl být pro rodiče problém a nezaplatili by to*“. Respondent R2 na

to reaguje argumentem „*Finance jsou oč tu běží, samozřejmě dostáváme od ministerstva budget, ale někdy si musí zařízené akce platit žáci sami, tedy zákonní zástupci*“. Tedy rodiče jsou společně s MŠMT klíčovými složkami k financování školní primární prevence. V případě financí jsme při výzkumu upozorovali značné shody, když jsme kódovali 4. kategorii – čas. A to v takovém případě, že práce školních metodiků prevence je nedostatečně finančně ohodnocena.

Když se řekne spolupráce na primární prevenci představíme si jednotlivé organizace, které pro žáky připravují akce, besedy či přednášky na témata sociálně patologické jevy. V odpovědích od respondentů se často objevovaly organizace, se kterými škola spolupracuje již řadu let a jsou s nimi spokojeni. Jednalo se především o P-centrum Olomouc, Sdružení D, Kappa, ale také policie ČR, hasiči, či Magistrát města Olomouce. Respondent R2 potvrdil toto tvrzení „*Hlavně Sdružení D, Kappa, P-centrum. S těmi máme dobré, kvalitní zkušenosti*“. Respondentka R6 podotkla „*Preventivní programy také nabízí medicí, studenti z vysokých škol, které taky využíváme, jsou zdarma a oni to mají v rámci praxe, učí se to a pro nás je to oživení*“. Klíčovou součástí při spolupráci a vedení kvalitní prevence a šíření dobrého klimatu na škole jsou pedagogičtí pracovníci v rámci školního poradenského pracoviště, tedy se školním metodikem prevence táhne za jeden provaz výchovný poradce, školní speciální pedagog, školní speciální psycholog. Dále pak ředitel školy, ale i třídní učitelé. Respondentka R1 odpovídá „*Musí spolupracovat všichni, jinak by prevence nefungovala*“. Dotazovaný R3 uvádí „*Z vedení školy se mi nejvíce osvědčila spolupráce se zástupcem ředitele školy, který si většinou udělá čas při šetření složitějších případů*“. Důležitou složkou spolupráce jsou také rodiče žáků. Hlavním cílem je vést dítě stejnou cestou. To co se ve škole postaví, se nesmí doma zbořit a naopak. Respondentka R4 popisuje „*S rodiči žáků spolupracujeme v jednotlivých případech, pokud se rizikový jev týká jejich dítěte. Tam je téměř vždy nutná spolupráce*“.

7. Kategorie

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ
PROGRAM

Kódy

- cíl dobré vztahy
- efektivní využití volného času
- diagnostika tříd
- metodické pokyny
- spolupráce s kolegy
- inspirace novinkami

Cílem sestavování minimálního preventivního programu jsou dobré vztahy ve třídách. Respondentka R1 odpovídá „*Vždy hodnotíme minimální preventivní program z minulého roku a snažíme se napravit dané chyby*“. Dále se v rozhovorech objevovalo, že nynější žáci neumějí svůj volný čas trávit efektivně. Příčinou může být rodinné prostředí, výchova, nedostatek podnětů. V minimálním preventivním programu je právě jeden bod k vedení prevence a to schopnost nakládat s časem. Respondent R3 zmiňuje následující cíl při sestavování MPP „*Na aktuální rizika v rámci naší školy*“. Respondent R4 výstižně popsal následující kategorii „*Na začátku školního roku spolu s třídními učiteli děláme diagnostiky jednotlivých tříd*“. Pedagogický tým vychází z předešlých let MPP, z požadavků učitelů a z ohlasů uplynulých akcí. Také je třeba zmínit, že by se měli řídit metodickými pokyny, které vydalo MŠMT.

8. Kategorie

INFORMOVANOST O AKCÍCH

Kódy

- nástěnka
- školní web
- školní časopis
- školní parlament
- třídnické hodiny
- třídní schůzky
- výuka

Tedy jakým stylem se žáci, ostatní pedagogové či rodiče o dané naplánované akci dozví. Respondentka R6 odpovídá „Dáváme na nástěnk aktuální informace.“ Také díky školnímu webu či školnímu časopisu. Výhodou je školní parlament. Zástupci tříd mohou dostávat nejrůznější podněty od svých spolužáků, které se následně na setkávání „parlamentů“ probírají. Na třídnických hodinách se toho spousty vyřeší, ale také předá informace o plánované akci, to stejné platí i ve výuce či na třídních schůzk pro rodiče.

9. Kategorie

FORMA ŠÍŘENÍ PREVENCE

Kódy

- třídnické hodiny
- celoroční preventivní program
- jednorázové akce
- projektové dny
- v rámci výchov

Byla zmíněna informovanost, jakým stylem se o prevenci jedinci dozvídají. Forma šíření primární prevence je jedna z nejdůležitějších kategorií v našem výzkumu. Na otázku „Jak?“ jsme dostali nejrůznější odpovědi. Každý respondent odpověděl, že formou třídnických hodin, při kterých je prostor na případné dotazy a řešení nejrůznějších případných problémů. Respondent R4 odpověděl „*Je více možností, nejčastěji ústní formou jednotlivcům, třídnímu kolektivu (většinou třídní učitel nebo metodik prevence), hromadným svoláním žákovského kolektivu většinou ředitel školy*“. Respondent R3 zmínil „*Některé ročníky procházejí celoročním preventivním programem, který nám zajišťuje D-centrum. Jiné ročníky mají jednorázové akce, které vycházejí ze strategie a snaží se pokrýt aktuální rizika pro určitou třídu či ročník*“. Ano, akce, besedy, přednášky a projektové dny patří k nevíce využívaným formám k šíření prevence. Pokud je školní metodik prevence také učitelem např. občanské výchovy, tak může spojit přínosné s užitečným a prevenci šířit i ve výuce v rámci výchov.

10. Kategorie

ZPĚTNÁ VAZBA

Kódy

- dotazník
- papírky
- schránka důvěry
- komunikativní kruh

Zpětná vazba je v poradenských pozicích velmi důležitá. Ať už se jedná přímo o dotazníky na určité téma, či využití psaní svých připomínek na papírky, které nejsou podepsané. Respondentka R6 reaguje „*Ano, získáváme zpětnou vazbu, vždy po každé besedě, akci chci po žácích, aby mi písemně, klidně anonymně napsali, co se jim líbilo, co je obohatilo, co by naopak vynechali, zda program do budoucna objednávat*“. Jak uvádí respondent R2 „*Zpětnou vazbu získáváme od žáku buď hned po akci, mohou dávat své podněty do schránky důvěry, či někdy volíme dotazníky*“. Také se můžeme setkat se zpětnou vazbou při komunikativním kruhu.

SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Na začátku praktické části jsme si stanovili výzkumné otázky, které nám vytvořili kostru při zkoumáních vlastních výsledků. Jednalo se o tyto výzkumné otázky:

Jak důležitou roli hrají čas a finance ve vykonávání práce školního metodika prevence? Z výzkumu jsme zjistili, že čas a finance hrají obrovskou roli. Pokud školní metodici prevence nemají dostatečné finanční prostředky na organizování preventivních aktivit, tak nemají možnost vybrat kvalitní programy, které si žádají vyšší částku. Čas je tzv. „strašákem“ většiny pedagogických pracovníků. Často se v odpovědích opakovalo, že mají metodici mnoho práce, kterou nestíhají vykonávat. Respondenti uvedli, že by přivítali snížení úvazku v přímé pracovní pedagogické činnosti či by uvítali ještě jednoho metodika prevence, se kterým by si práci na škole rozdělili.

Je spolupráce klíčovým faktorem k vedení dobré primární prevence na základních školách? Ano, všichni respondenti se v rozhovorech odkázali na spolupráci se zaměstnanci školy, externími organizacemi. Také se často odkazovali na rodiče, kteří podporují primární prevenci hlavně finančně, kdy platí svým dětem připravené preventivní programy.

Jaké nejčastější formy preventivních programů škola organizuje? V odpovědích se často objevovaly jednorázové akce, které bývají uskutečňovány průměrně třikrát do roka. Ale také tématické dny či adaptivní kurzy jsou přínosem.

Je dostačující informovanost o prevenci na školách? Jakým způsobem se žák, učitel či rodič může dostat k informacím týkající se prevence? Jedinci se o značných plánovaných akcích mohou dozvědět na třídnických hodinách, ve výuce, na nástěnce, pro rodiče slouží hlavně třídní schůzky či nahlízet na školní webové stránky.

Je důležitá zpětná vazba při poradenské činnosti? Při poslední výzkumné otázce se odpovědi respondentů značně opakovaly. Ano, ve veškerém případě je pro školní metodiky prevence zpětná vazba důležitým faktorem k šíření dobré prevence. Díky ní může každý metodik prevence společně s týmem školního poradenského pracoviště na škole vytvořit takový minimální preventivní program, který bude plánovaný přímo „na tělo“ školy. Osvědčené způsoby šíření dobré prevence nechají, změní však ty, které nesklidily příliš velký úspěch, jak u žáků, tak i u samotných učitelů.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala hlavním výzkumným cílem a to zjistit a pojmenovat vnější a vnitřní faktory, které ovlivňují preventivní činnosti a celkovou práci školních metodiků prevence v Olomouci a jejím okolí. Tomu i odpovídal obsah teoretické části, kde jsme se zaměřili na definování klíčových pojmů, které mají vliv na celkový chod primární prevence. Při tom byla popsána důležitá fakta působící na správné šíření dobrého klimatu na škole, díky kterému lze předpokládat eliminování případného rizikového chování.

Teoretická část se propojuje s praktickou. Díky těmto dvěma částím jsme mohli snadněji pochopit danou problematiku a lépe tak splnit cíl, který jsme si na začátku psaní práce určili. V praktické části jsme využili kvalitativní výzkum. Oslovili jsme devatenáct respondentů, z toho pouhých šest bylo ochotno spolupracovat. Jelikož se výzkum vztahoval pouze na Olomouc a její okolí, nemohli jsme kontaktovat více metodiků prevence z ostatních okresů.

Pomocí rozhovoru jsme nasbírali data, která jsme metodou kódování následně zpracovali. Všichni dotazovaní se zmínili, že práci školního metodika prevence vykonávají, jak nejlépe umějí, ale stěžejním faktorem, který jim komplikuje práci, je čas. Konzultují, řeší, plánují preventivní činnosti, ale často na úkor nedostatku času. Z výzkumu jsme zjistili, že práce školních metodiků prevence je bezpochyby závislá na spolupráci zaměstnanců jednotlivých škol. Jmenovitě se často vyskytovaly i externí organizace, bez kterých by šíření dobré prevence nebylo. Důležitým faktorem podle respondentů jsou i finance. Oni sami tvrdí, že jsou za specializovanou činnost nedostatečně finančně ohodnoceni.

Besedy, akce a přednášky na téma prevence jakéhokoliv rizikového chování jsou přínosem pro školu, ale většina je zpoplatněna. Dle respondentů jsou společenské akce, tematické dny, adaptační pobyty, školy v přírodě dobrou formou, jak otužovat vztahy ve třídě a mít tak celkovou příznivou atmosféru ve školním prostředí. Rodiče vítají tyto jednodenní akce, jsou přínosné, hravé a děti následné problematice lépe rozumí. Jsou také pravidelně informováni o preventivním dění na webových stránkách či na třídních schůzkách. Žáci si mohou na nástěnkách číst aktuální dění, těšit se na plánované akce či si přečíst článek o rizikovém chování z praxe. Dle respondentů má značný vliv na prevenci i zaměření či prostředí, kde se škola nachází. Na otázku, jaké jsou důležité vnitřní faktory pro šíření správné prevence, bylo nejčastěji zmiňována praxe pracovníka, seberozvoj, přirozená autorita či

umění řešit konflikty v čase. Dotazovaných jsme se také ptali, zda mají od žáků, rodičů či spolupracovníků zpětnou vazbu a jakým způsobem ji dostávají. Dle našeho názoru je zpětná vazba důležitou součástí vykonávané práce. Metodik prevence tak ví, zda nastavená pravidla fungují, co se v minimálním preventivním programu neosvědčilo, co v příštím roce vynechat, ale také co naopak připsat a uskutečnit.

Když shrneme získaná fakta, tak můžeme říct, že preventivní činnosti na základních školách v Olomouci a jejím okolí jsou ovlivněny hlavně spoluprací, časem, financemi a také prostředím školy.

Závěrem bychom chtěli navrhnout případnou další práci s tímto tématem. Mohlo by se jednat například o srovnání prevence na základních školách Olomouce a okolí se základními školami, které jsou zaměřené na vzdělávání jedinců s postižením, například sluchovým či zrakovým.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ADAIR, John. 1994. *Vytváření efektivních týmů. 1. vyd.* Praha: Management Press. ISBN 80-85603-70-5.
- AUJEZKÁ, Anna, ŠIRŮČKOVÁ, Michaela, ed. 2012. *Příklady dobré praxe programů školní prevence rizikového chování.* Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga. ISBN 978-80-87258-91-0.
- BARTOŇOVÁ, M. 2010. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. 2. vydání.* Brno: MU, ISBN 978-80-210-5299-4
- ČAPEK, R. 2010. *Třídní klima a školní klima.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
- DISMAN, M. 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.* Praha : Karolinum. ISBN 978-80-246-1966-8
- GABURA, Ján a Jana PRUŽINSKÁ. 1995. *Poradenský proces.* Praha: Sociologické nakladatelství. Série učebnic navržená ediční radou kateder sociální práce. ISBN 80-85850-10-9.
- GILLERNOVÁ, Ilona a kol. 2000. *Slovník základních pojmů z psychologie. Vyd. 1.* Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-683-2.
- GLASER, G. G., A. L. STRAUSS, 1967. *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research.* Chicago, IL: Aldine Publishing Company.
- HENDL, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HENDL, Jan. 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu.* Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0030-7.
- HRABAL, Vladimír. 1992. *Sociální psychologie pro učitele (Vybraná témata) II.* Praha : Univerzita Karlova v Praze – vydavatelství Karolinum. ISBN 80-7066-553-X.
- KALIBA, Martin, 2017, Autorita pedagoga v kontextu prevence rizikového chování žáků. *Prevence.* Praha: Život bez závislostí z.s. 14(1), 10-12. ISSN 1214-8717.

- KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. 1998. Brno: CERN. ISBN 807204-064-2.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2005. Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí : Příručka o efektivní školní drogové prevenci. Přel. J. Bayer. 1. vyd. Praha : Úřad vlády ČR. ISBN 80-86734-38-2
- MAREŠ, J. 2005. *Role sociálně psychologických proměnných v hlubším poznávání klimatu školy (grantová studie)*. Hradec Králové: Lékařská fakulta UK. ISBN 80-86633-45-4.
- MARTANOVÁ, Veronika. 2012. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga ISBN 978-80-87258-75-0
- MARTANOVÁ, Veronika, Barbara JANÍKOVÁ a Tereza DANĚČKOVÁ. 2007. *Učební texty ke specializačnímu studiu pro školní metodiky prevence*. Praha: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. lékařské fakulty a VFN, Univerzita Karlova. ISBN 978-80-254-0525-3.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MIKULÁŠTÍK, Milan. 2010. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2339-6.
- MIOVSKÝ, Michal, Anna AUJEZKÁ, Iva BUREŠOVÁ, et al. 2015. *Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-394-5.
- MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. 2015b. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-392-1.
- MIOVSKÝ, Michal. 2012. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga. ISBN 978-80-87258-74-3.

- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 8024713624.
- MŠMT, 2019. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027* [online]. Praha, [cit. 28.3.2020]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf
- PLAŇAVA, Ivo. 1992. *Jak (to) spolu mluvíme: psychologie dorozumívání i nedorozumění mezi lidmi*. Brno: Masarykova univerzita. Věda do kapsy. ISBN 80-210-0412-6.
- PRINGLE, J., Drummond, J., McLafferty, E., Hendry C. 2011. *NurseResearcher*, Interpretative phenomenological analysis: A discussion and critique. 18(3), 20–24.
- PROBLÉMY SE TŘÍDOU?: [tipy a náměty pro třídní učitele]*. 2012c. Praha: Raabe. Třídní učitel. ISBN 978-80-87553-40-4.
- REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- ROGERS, Carl Ransom. 2014. *Způsob bytí: klíčová témata humanistické psychologie z pohledu jejího zakladatele*. Přeložil Jiří KREJČÍ. Praha: Portál. Klasická díla psychologie. ISBN 978-80-262-0597-5.
- RÖHM, A. 2002. *Präventionsebenen und Handlungsstrategien*. In: Arnold, H. & Schille, H. J. (Eds.). *Praxishandbuch Drogen und Drogenprävention*. Weinheim, München: Juventa. ISBN 3-7799-0783-6.
- ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN isbn978-80-210-6382-2.
- SPURNÝ, Ladislav. 2018. *Krajský plán primární prevence rizikového chování v Olomouckém kraji na léta 2019-2022* [online]. Olomouc, 26.11.2018 [cit. 11.5.2020]. Dostupné z: <http://ppp-olomouc.cz/wp-content/uploads/2014/11/Krajsk%C3%BD-pl%C3%A1n-PPRCH-2019-2022.pdf>
- STAY BOARD THAT. 2020. *Strategie odmítnutí* [online]. [cit. 19.5.2020]. Dostupné z: <https://www.storyboardthat.com/cs/lesson-plans/odleh%C4%8Dovac%C3%AD-dovednosti-vrstevn%C3%ADk%C5%AF/strategi%C3%AD>

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

SUCHOVÁ, Karla. 2019, *Co je prevence*, Klinika adiktologie [online], [cit. 8.5.2020], Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/co-je-prevence>

SVOBODOVÁ, Jana. 2012. Kým jsem v pozici školního metodika prevence? Zamyšlení nad osobností školního metodika prevence. *Prevence*. Ročník 9. Praha: Občanské sdružení Život bez závislostí, s CoolishPress, číslo 4, s. 9-12. ISSN 1214-8717.

ŠTABLOVÁ, Renata. 1999c. *Drogy, kriminalita a prevence*. 2., rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky. ISBN 80-725-1018-5.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. 2005. *Základy pedagogiky*. Praha: Vydavatelství VŠCHT. ISBN 8070805730.

ŠVAŘÍČEK Roman a ŠEĐOVÁ Klára. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Sv. 2.vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

TYŠER, J. 2006. *Školní metodik prevence, soubor materiálů*. Most: Hněvín. ISBN 80-86654-17-6.

P-CENTRUM, 2018 [online]. *Programy pro ZŠ* [Cit. 19.4.2020]. Dostupné z: <http://www.p-centrum.cz/programy-pro-zs/>

PODLAHOVÁ, Libuše a kol.2007. *Učitel sekundární školy 1: studijní opora.. 1. vyd.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 109 s. ISBN 978-80-244-1828-5.

PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ, 2010-2018 [online]. *Základní princip primární prevence* [Cit. 17.2.2020]. Dostupné z: <http://prevence-info.cz/p-prevence/vseobecna-primarni-prevence>

PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ, 2010-2018 [online]. *Základní princip primární prevence*[Cit. 17.2.2020]. Dostupné z: <http://prevence-info.cz/p-prevence/specificka-primarni-prevence>

PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ, 2010-2018 [online]. *Základní princip primární prevence*[Cit. 17.2.2020]. Dostupné z <http://prevence-info.cz/p-prevence/selektivni-primarni-prevence>

VYHLÁŠKA č. 317/2005 Sb., *o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů*, 2005. [online]. [Cit. 5.5.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

VYHLÁŠKA č. 317/2005 Sb., *o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků* [online] 2005 [Cit. 5.5.2020] Dostupné z:<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

VYHLÁŠKA č. 72/2005 Sb., *o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* [online] 2005 [Cit. 19.5.2020] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

ZÁKON č. 563/2004 Sb., *o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*[online] 2004 [cit. 2020-03-24] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

ZÁKON č. 561/2004 Sb., *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online] 2004 [Cit. 24.4.2020] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

SEZNAM ZKRATEK

MPP: Minimální preventivní program

MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV: Ministerstvo vnitra

PPP: Pedagogicko-psychologická poradna

RVP: Rámcový vzdělávací program

ŠMP: Školní metodik prevence

ZŠ: Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Pomůcka při přípravě a tvorbě MPP

Obrázek č. 2 – Adairovo pojetí tří potřeb vyjádřené názorně pomocí tří vzájemně se prolínajících kruhů

Obrázek č. 3 – Dělení prevence rizikového chování

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Dovednosti pro život

Tabulka č. 2 – Přehled dotačního řízení primární prevence v ČR za rok 2018

Tabulka č. 3 – Finanční rozpočet na primární prevenci kriminality v Olomouckém kraji za rok 2018

Tabulka č. 4 – Přehled řešených okruhů určité ZŠ v Olomouci za rok 2019/2020

Tabulka č. 5 – Přehled aktivit objevující se v MPP

Tabulka č. 6 – Přehled, zda respondenti vykonávají primární činnosti proti rizikovému chování na 1. stupni, 2. stupni či na obou stupních

Seznam grafů

Graf č. 1 – Přehled dotačního řízení 2013 – 2018

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Soupis otázek k rozhovorům

Příloha 2 – Přepis rozhovoru s respondentkou R1

Příloha 3 – Přepis rozhovoru s respondentem R2

Příloha 4 – Přepis rozhovoru s respondentem R3

Příloha 5 – Přepis rozhovoru s respondentkou R4

Příloha 6 – Přepis rozhovoru s respondentkou R5

Příloha 7 – Přepis rozhovoru s respondentkou R6

Příloha 1 – Soupis otázek k rozhovorům

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k funkci školního metodika prevence dostal/a?
2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?
3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?
4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?
6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?
7. Pokud se na Vaší škole přece jenom vyskytne u žáků nežádoucí rizikové chování, jaké bývá nejčastěji? Proč právě tento typ, jaké to má příčiny?

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?
9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy? Jaké postupy se nejvíce osvědčily v efektivitě prevence, jaké naopak nebyly až tak úspěšné?
10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?
11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?
12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCI NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?
14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?
15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?
16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?
18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?
19. Jste zastánce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?
20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáků na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?
22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?
23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaší pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?
24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

Příloha 2 – Přepis rozhovoru s respondentkou R1

RESPONDENTKA R1

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k funkci školního metodika prevence dostal/a?

„V začátcích práce metodiků si mě vybrali žáci, ale zajímala jsem se o tuto problematiku již dlouho. Proto jsem neváhala a prošla speciálním vzděláním, kde jsem měla možnost se dozvědět bližší a důležitější informace k vykonávání této funkce jako takové.“

2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?

„Studium metodiků prevence. Jedná se o speciální studium, jak už jsem zmiňovala. Trvá přibližně 250 hodin. Ale to nestačí, přece si ředitel pod sebe nevezme učitele, který není důvěryhodný. Právě samotná důvěra od vedení mi pomáhá být v práci lepší a lepší.“

3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?

„Když si zhodnotím svou práci, jak se jevím před kolegy, jak mě vnímají žáci. Tak si myslím, že školní metodik prevence musí být určitě empatický, spolehlivý člověk. Takový, na kterého se lze obrátit v jakékoliv situaci. Také záleží na tom, kolik práci věnuje času a pracovního nasazení.“

4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

„Dříve jsem byla 8 let třídní učitelkou. S novým školním rokem jsem nedostala třídu. V současné době jsem vedle funkce školního metodika prevence tedy učitelkou matematiky a fyziky na druhém stupni.“

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?

„Ano, společně s kolegy vedeme prevenci, dle mého názoru, velmi dobře. Občas se objeví pár projevů záškoláctví, požduchování mezi žáky, ale to spíše ve vyšších ročnících. Mám to spojené s pubertou, každý si ji musí projít a někdy se vcítit do žáka, co teď prožívá a proč se tak chová je oříšek, když jsou zamklí. Naši prevenci na městské škole vnímám i přes to pozitivně.“

6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?

„Jen přístupem k žákům, tedy podle věku. V každém vývojovém období se setkáváme s jinými problémy, na které musíme brát ohledy. Např. danou pubertu, kterou jsem zmiňovala. Ano, jsem momentálně metodikem na celé škole, na první i na druhém stupni. Ale máme metodičku i pro 1.stupeň, jen je v současné době na mateřské dovolené, proto o to víc spolupracujeme v rámci školního poradenského pracoviště, se speciálním pedagogem a psycholožkou.“

7. Pokud se na Vaší škole přece jenom vyskytne u žáků nežádoucí rizikové chování, jaké bývá nejčastěji? Proč právě tento typ, jaké to má příčiny?

„Negativní vztahy mezi spolužáky, neznalost nebo neschopnost řešit jednoduchý problém, to je ale zapříčiněno domácí výchovou daného žáka. Ale také záškoláctví, či neomluvené hodiny převážně u romských dětí.“

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?

„Podle potřeby, nejčastěji na vztahy žáků ve třídách. Vždy hodnotíme Minimální preventivní program z minulého roku a snažíme se napravit dané chyby.“

9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy?

„Specifickou prevenci provádí odborníci, zkušení lektori z P-centra, lektori Dramacentra, školní psycholožka, školní speciální pedagožka.“

10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?

„Vybíráme jen kvalitní akce, se kterými máme zkušenosti a tím pádem se nevyhazují do koše peníze.“

11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?

„Některé ve škole, jiné v P-centru, další v Dramacentru. Konají se podle potřeby jednotlivých tříd. Nejdůležitější je prevence v třídnických hodinách, dále v jednotlivých vyučovacích předmětech, o přestávkách a potom doplňující prevence, tedy neziskové organizace.“

12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?

„Zpětnou vazbu získáváme pomocí dotazníků nebo třídní učitelé formou komunitních kruhů.“

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCI NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?

„S rodiči komunikujeme denně prostřednictvím EDOOKITU, zveme je na školní akce, pořádáme i besedy pro rodiče, s velkou účastí, mohou kdykoli po domluvě s vyučujícími nahlédnout do hodin.“

14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?

„Musí spolupracovat všichni, jinak by prevence nefungovala, dodají podklady a já zpracuji Minimální preventivní program.“

15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?

„Nejčastěji s P-centrem a Sdružením D, se kterým spolupracujeme již mnoho let.“

16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

„Míváme společné semináře. Mám dvě kamarádky z vysoké školy, metodičky, se kterými se minimálně 1x do měsíce setkáváme na kafíčku, kde řešíme samozřejmě i práci a prevenci.“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?

„Jsme škola s tradicí, rodiče důvěřují učitelům, všichni se vzájemně podporujeme.“

18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?

„S rodinami, pokud je potřeba, tak většinou nabízíme, posíláme žáka do neziskovek. Není to o tom, že bychom pracovali s rodinou jako takovou, která má nějaký problém, spíše doporučujeme.“

19. Jste zastánce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?

„Komunikace je klíčová v řešení problémů, jinak by nic nefungovalo.“

20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáku na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

„Jsme škola s rozšířenou výukou jazyků a máme třídy pro mimořádně nadané děti, to rodiče nejvíc preferují.“

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?

„Pokud je potřeba předat informaci ve třídě, předá ji třídní učitel s metodickou prevence, někdy i s ředitelkou školy.“

22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?

„Kdokoli. Rodič, učitel v konzultačních hodinách, žáci kdykoli.“

23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaší pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?

„Všichni jsou informováni třídními učiteli na začátku školního roku, nástěnka, moudrá sova. Moudrá sova je naše schránka důvěry, kam kdokoliv může cokoli dát.“

24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

„Všeho je dostatek, jen čas na práci při plném úvazku ve škole chybí. Pracujete na úkor vlastních rodin a svého zdraví.“

Příloha 3 – Přepis rozhovoru s respondentem R2

RESPONDENT R2

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k této funkci školního metodika prevence dostal/a?

„To už bylo dávno, jejda. Nastoupil jsem na tuto vesnickou školu, kde jsem začínal. S připisujícími roky jsem měl více zkušeností a jako muž jsem často řešil kázeňské problémy i mimo moji třídu. Byl jsem po nějakém čase osloven vedením školy jako vhodný kandidát. Nabídku jsem přijal a jsem spokojený.“

2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?

„Vystudovat tzv. 250, která dá dobrý základ a pak je nutné mít k tomu nějaké dispozice. Umět jednat, řešit konflikty, apod. Což si s mojí dlouholetou praxí nemůžu stěžovat. Člověk se má vždy co učit, ale základ mám, řekl bych, velmi kvalitní.“

3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?

„Jak už jsem zmínil v předchozí otázce. Praxe, kterou si učitel projde je k nezaplacení. Dále pak klidnou hlavu, přirozenou autoritu, mít respektující, otevřený přístup ke všem zúčastněným. Ještě bych podotknul, že záleží na kolektivu. Baval jsem se s bývalým spolužákem z vysoké, který učí v Praze. Tam je to prý úplně o ničem jiném, než na vesnické škole. Jede se hodně na prestiž a každý tahne za svůj provaz. Tohle mi přijde smutné.“

4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

„Jsem zároveň zástupce ředitelky, ale myslím, že metodik prevence by měl být jen metodikem, neměl by být ani třídním učitelem, ale to je velmi problematické zajistit. Teď nastoupil kolega na studium pro metodiky prevence, který není třídním učitelem a doufám, že mi částečně s funkcí pomůže. Tím chci říct, že já se budu věnovat problematice na druhém stupni a kolega bude řešit primární prevenci na prvním stupni. Budeme se ovšem doplňovat, o tom žádná, ale určitě přijde vhod. Kór v dnešní době, kdy kázeň není už taková, jak byla za mých mladých dávných let.“

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

- 5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?**

„Ano, prevenci vykonávám dobře, vždy je se co učit, ale díky praxi znám značné kroky, jak postupovat. Ale je to řehole. Řešíte nejproblematičtější věci za směšný příplatek.“

- 6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?**

„Řeší se jiný obsah, ale v podstatě je to totéž. Ano, ale s prvním stupněm mi velmi pomáhá naše školní psychologka.“

- 7. Pokud se na Vaší škole přece jenom vyskytne u žáků nežádoucí rizikové chování, jaké bývá nejčastěji? Proč právě tento typ, jaké to má příčiny?**

„Problematiky kyberprostoru, abych byl konkrétní, tak kyberšikana, sexting. Důvody nevím, ale je to asi často lehkomyšlnost rodičů, data v mobilu, apod.“

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

- 8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?**

„Hodně nabízíme způsoby, jak trávit volný čas.“

- 9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy?**

„Žádné osvědčené postupy nejsou, vše je nutné řešit individuálně ve spolupráci s třídními učiteli, rodiči, žáky.“

- 10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?**

„Od jednorázových akcí jsme upustily, myslím, že moc nefungují. Pro primární prevenci je potřeba soustavnost a tu zabezpečujeme třídnickými hodinami a působením třídních učitelů a dalších pedagogů.“

- 11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?**

„Co to jde, no finance jsou oč tu běží, samozřejmě dostáváme od ministerstva budget, ale někdy si musí zařízené akce platit žáci sami, tedy zákonní zástupci.“

12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?

„Zpětnou vazbu získáváme od žáku buď hned po akci, mohou dávat své podněty do schránky důvěry, či někdy volíme dotazníky.“

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCI NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?

„Ano, podílí se, to asi ani nejde jinak. Jak? finančně určitě, výchovně, ale také svými připomínkami a podněty na třídních schůzkách.“

14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?

„Třídní učitel je hlavní činitel prevence metodik činnosti koordinuje a řeší spíše intervence.“

15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?

„Hlavně Sdružení D, Kappa, P-centrum. S těmi máme dobré, kvalitní zkušenosti.“

16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

„Účastním se pravidelných setkání metodiků prevence v Olomouci.“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?

„Snažíme se o respektující přístup, chovat se k žákům, tak jak chceme, aby se oni chovali k nám. Problémy vždy budou, ale můžeme je takto minimalizovat. Respektující přístup, co chceme po dětech děláme mi sami.“

18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?

„Pořádáme tzv. rodičovské kavárny k různým tématům, kyberšikana, prevence rizikových jevů, apod.“

19. Jste zastávce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?

„Zcela nepochybně! Vzťahy postavené na důvěře a otevřenosti jsou daleko účinnější než metodické pokyny k řešení nejrůznějších šlamastyk.“

20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáku na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

„Nedokážu posoudit, ale věřím, že učitelé mají velkou moc ovlivnit dítě a často jsme svědky, jak problémy pramení z nezvládnuté výchovy respektivě vzdělávání.“

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?

„Různě, nejčastěji přes třídní učitele.“

22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?

„Kdokoli, žáci, učitelé, rodiče.“

23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaši pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?

„Vnímám ji tak nějak, že ví, co dělám.“

24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

„Informací je hodně, kdo chce může se vzdělávat pořád a hlavně se objevují nové fenomény, takže je třeba být pořád v obraze. Průšvih je nesnížená přímá pedagogická činnost a skoro žádné ohodnocení, když bereme v potaz, co metodik řeší a jaké dovednosti by měl mít.“

Příloha 4 – Přepis rozhovoru s respondentem R3

RESPONDENT R3

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k této funkci školního metodika prevence dostal/a?

„Funkce mi byla nabídnuta, po kolegovi, který odcházel do důchodu. Vše potřebné mi ukázkově předal, tudíž jsem měl velmi dobrý základ, co se týče vedení dokumentace, informací apod.“

2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?

„Teď si nejsem jistý, jestli se požadavky nezměnily. Já jsem musel projít kurzem KAPPA 250, což je program, studium pro budoucí metodiky prevence v rozsahu 250 hodin. V mém případě jsem absolvoval tento program v Přerově. Délka kurzu byla 2 roky, který jsem ukončoval ročníkovou, závěrečnou prací a teoretickým přezkoušením z okruhů, které se týkaly rizikového chování. Byla to celkem fuška se vrátit zpět do učení, ale jak jsem se dostal to starých učících se kolejí, šlo to, mozkové závity se otevřely a učil se, jak po másle.“

3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?

„Musí umět řešit případy v klidu, bez negativních emocí. Velká míra empatie, slušnost ke všem zúčastněným aneb řeším problém, ne Tebe. Umět organizovat čas, mít systém, vzdělávat se a hlavně umět a mít chuť řešit problémy a nenechávat je tzv. vyhnít. To je to nejhorší, co slyším na jiných školách. Jsme tu přece od toho, abychom pomohli, pokud se učitelé metodikovi prevence nechce, pak není vhodný vykonávat tuto pozici.“

4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

„Žádnou další funkci nemám, tedy kromě toho, že jsem učitel a tedy učím fyziku a praktické činnosti. Jeden předmět neoblíbený, druhý pro žáky jak říkávají na začátku roku „ulejvárna“, ale po pár hodinách zjistí, že i pracovky nejsou lehké a fyzika zas může být vyučována hravou formou.“

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?

„Preventivní činnosti vnímám jako užitečné, když jsou dobře provedeny.“

6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?

„Primární prevenci dělíme podle ročníků. Některé ročníky procházejí celoročním preventivním programem, který nám zajišťuje D-centrum. Jiné ročníky mají jednorázové akce, které vycházejí ze strategie a snaží se pokrýt aktuální rizika pro určitou třídu či ročník. Prevenci rizikového chování na prvním stupni řeší převážně třídní učitelé, na druhém stupni potom já.“

- 7. Pokud se na Vaší škole přece jenom vyskytne u žáků nežádoucí rizikové chování, jaké bývá nejčastěji? Proč právě tento typ, jaké to má příčiny?**

„Záškoláctví, vysoká absence, agresivita mezi žáky, kyberagrese, kouření cigaret, špatné trávení volného času, PC, mobily, sociální sítě.“

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

- 8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?**

„Na aktuální rizika v rámci naší školy. V našem případě to jsou skryté záškoláctví, záškoláctví, šikana, kyberšikana a tolerance k odlišnostem. Rozdělení podle metodických pokynů, máme na to tabulku. V každém ročníku se věnujeme trošku jiným rizikovým faktorům. Dám příklad, záškoláctví bude v 1., ve 2. a pak v 5. třídě. Na tabulku můžete následně nakouknout, kdyby bylo potřeba. Všechny metodické pokyny, které jsou k určitému rizikovému chování. K tomu by se vždy měl ve třídách dělat nějaký program. Nemusí to být program, který nám udělá někdo z venčí, ale například učitelé ve výuce, v občanské nauce, ve zdravotědě, na prvním stupni prvouka atd.“

- 9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy?**

„Efektivitu prevence zatím nedokážu vyjádřit, ale prevenci realizujeme jak již bylo zmíněno prostřednictvím besed v areálu či mimo areál školy, projektovými dny, zapojením různých organizací a také v rámci výchov.“

- 10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?**

„Ano, jsou to především programy realizované v D – centru.“

- 11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?**

„Četnost asi 2 – 3x pro jednu třídu a rok, areál i mimo školu, některé programy jsou dotované, nedotované si musí zaplatit žáci sami.“

12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?

„Dotazníkem, vhadzovat papírky do black boxu, tedy do černé schránky, kam mohou přikládat i anonymní dotazy a přání na další aktivity či programy.“

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCI NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?

„Tím, že spolupracují, věří nám, když volíme témata prevence rizikového chování.“

14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?

„Někteří pedagogové dávají sami podněty a nabízejí své hodiny k realizaci preventivních programů, zvláště pedagogové výchov. Z vedení školy se mi nejvíce osvědčila spolupráce se zástupcem ředitele školy, který si většinou udělá čas při šetření složitějších případů.“

15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?

„D centrum, policie ČR, sociálně aktivizační služby.“

16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

„V rámci seminářů pro metodiky prevence, jinak ne.“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?

„Především to jsou vztahy mezi pedagogy a samozřejmě vztah učitel – žák, žák – žák. Buď jsou dobré anebo špatné. Dále rozvoj školy, vznik odpočinkových zón, práce školního parlamentu, nabídka volnočasových aktivit, kroužků, akce v průběhu školního roku, různé tematické dny např. Den Země, Den sromu, den dětí atd. Situaci zhoršují např. nevychovanost některých žáků, rizikové projevy, nechut' zapojit se, vandalství, omezené prostory ve škole, náladovost některých pedagogů.“

18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?

„Tak nejčastěji pracuji s rodiči rizikových žáků. Tzn. Scházím se s nimi, sděluji problémy a možná řešení, nabízím pomoc prostřednictvím neziskových anebo nízkoprahových zařízení.“

19. Jste zastánce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?

„Ano určitě. Je to základ, mít dobré vztahy, být týmový, tím se dává velký příklad a na žáky to působí motivačně. S úsměvem jde všechno líp.“

20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáků na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

„Škola je v těsném sousedství parku, je to historická krásná budova s kapacitou max. 500 žáků. V současnosti je počet žáků 498 což má svá úskalí. Negativně působí počet tříd a neustálé stěhování tříd, stává se, že ve své kmenové třídě tráví žáci minimum hodin.“

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?

„Informuji citlivě, ve svých hodinách, nechci vyhrožovat, ale zároveň seznamuji s fakty a snažím se působit přesvědčivě.“

22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?

„V podstatě kdykoliv o přestávce anebo v konzultační hodiny. Dávám jim najevo, že jsem tady pro ně, mohou kdykoliv přijít za mnou anebo napsat problém a vložit do schránky důvěry.“

23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaši pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?

„Informaci mají, svou pozici představím v úvodu školního roku všem třídám. O mé pozici také informují třídní učitelé v úvodních třídnických hodinách.“

24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

„Ano, semináře i kurzy jsou a vnímám, že je jich dostatek, největší problém je zřejmě nedostatek času pro šetření problémových situací. Myslím, že metodikům prevence by měla být zkrácena přímá pedagogická činnost“

Příloha 5 – Přepis rozhovoru s respondentkou R4

RESPONDENTKA R4

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k této funkci školního metodika prevence dostal/a?

„Asi před deseti lety odešla ze školy kolegyně, která tuto funkci vykonávala. Mně byla po ní funkce nabídnuta a přidělena vedením školy. Práce mě baví, otevírá nové možnosti, více se vzdělávám, žáci učí mě a já jim mohu ochotně pomoci.“

2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?

„Ze začátku jsem netušila, co tato specifická práce obnáší. Postupně jsem do toho začala pronikat, pomáhaly mi metodické materiály, zkušenosti ostatních, setkání s dalšími metodiky prevence a samozřejmě i vlastní poznávání a „ořukávání terénu“, protože vlasnízkoušenosti, praxi Vám nikdo neodepíše.“

3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?

„Moc pěkná otázka. Otevřený a nakloněný tomu, že má tato práce smysl. Měl by být empatický, trpělivý, některé věci jsou procesuální a potřebují čas. Na druhou stranu je často potřeba jednat okamžitě a rozhodně. Je třeba umět rozlišit, jaké postupy a jednání zvolit v konkrétních situacích. Je důležité sledovat aktuální vývoj v prevenci, spolupracovat s vedením školy, kolegy, rodiči, být v kontaktu s odborníky.“

4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

„Jsem zároveň třídní učitelkou, v praxi vykonávám tedy prevenci i jako třídní učitel. Má to svoje výhody, je to zkušenost, ale zároveň třídnické práce zaberou hodně času. Někdy se s žáky společně nedostaneme ke všem tématům, které jsem chtěla probrat.“

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?

„Prevence je hodně a stále se rozvíjejí. Směřuje k bezpečí jedince i kolektivu, ve kterém se jedinec nachází. Vnímám ji velmi pozitivně, jsem ráda za programy, akce, které můžeme s žáky zažít pomoví hravou formou tak dostanou jiný náhled na nějaké negativní chování.“

6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?

„Liší se jenom do určité míry. Téma šikany i kyberšikany je společné. Závislosti např. hraní počítačových her, už téměř taky, ale spíše převažují na 2. stupni. Na prvním stupni je volena hravější metodika, z témat se např. více uplatní dopravní výchova. Na 2. stupni je možná víc vandalismu, poruch příjmu potravy a prohřešky mohou být závažnější. Jsem metodikem pouze pro 2. stupeň.“

7. Pokud se na Vaší škole přece jenom vyskytne u žáků nežádoucí rizikové chování, jaké bývá nejčastěji? Proč právě tento typ, jaké to má příčiny?

„Přestupky proti kouření, vandalismus, občas vztahy mezi žáky, které jsou „na hraně“ rizikového chování.“

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?

„Na začátku školního roku spolu s třídními učiteli děláme diagnostiky jednotlivých tříd, aktualizujeme veškeré údaje a informace z dřívějšího školního roku, zařazujeme nové jevy, vypouštíme to, co už platit nebude. Inspirujeme se novinkami zasílanými jednotlivými organizacemi, které nabízejí svoje preventivní programy. Vypracováváme si harmonogram činností, které budou probíhat během nového školního roku.“

9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy?

„Osvědčily se přednášky, besedy, interaktivní práce třídy s odborným lektorem, se školním psychologem, dotazníková šetření, osobní konzultace dítěte s metodikem

prevence, s psychologem, s výchovným poradcem. Neosvědčily se žádné direktivní metody.“

10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?

„Ano, akce bývají kladně hodnoceny. Někteří lektori chtějí přímo od dětí vyjádření zpětné vazby. Většinou ale sami žáci sdělují, že se jim akce líbila. Volíme ty „prověřené.“

11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?

„Akce se konají většinou ve škole, někdy ale cestujeme za lektory. Četnost je různá, zhruba 1 akce měsíčně na jednu třídu. Zařizuje je většinou metodik prevence. Financuje, letošním školním roce, z velké části rodičovské sdružení.“

12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?

„Naiternetových stránkách je pro rodiče příslušná kolonka se vyjádřit. Žáci po besedách dávají zpětnou vazbu přímo lektorům. Při ranních třídnických hodinách taktéž.“

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCÍ NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?

„S rodiči žáků spolupracujeme v jednotlivých případech, pokud se rizikový jev týká jejich dítěte. Tam je téměř vždy nutná spolupráce.“

14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?

„Velkou část prevence ve svých třídách vykonávají třídní učitelé. Je-li potřeba, spolupráce se rozšíří o pomoc a příspěví metodika prevence, zástupkyně ředitele, výchovné poradkyně, ředitele školy. Spolupráce je na dobré úrovni. Na začátku školního roku si „mapujeme“ terén, snažíme se zachytit výskyt potenciálního rizikového chování v jednotlivých třídách. Následně vypracováváme Preventivní plán školy a připravujeme preventivní programy pro žáky, pro učitele, řešíme konkrétní situace a přestupky týkající se rizikového chování, spolupracujeme s rodiči a některými institucemi v rámci prevence, oslovujeme odborníky, kteří nám připravují programy na míru.“

15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?

„Vybíráme si z nabídky organizací, které preventivní programy uskutečňují např. ACET, PČR, Magistrát města Olomouce, I. Kafková, Sdružení D – Dramacentrum.“

16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

„Na naší škole pracují čtyři metodici, vlastně metodičky prevence. Máme ještě odloučené pracoviště a první i druhý stupeň na obou školách má svého školního metodika prevence. Spolupracujeme velmi úzce, domlouváme se, sjednocujeme v mnoha ohledech, i když některé činnosti zůstávají na každé z nás. S metodiky prevence jiných škol se setkáváme v rámci akcí PPP, kde můžeme sdílet svoje zkušenosti v širším kontextu.“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?

„Podle mě to jsou vztahy mezi dospělými, vztahy mezi dětmi, vztah pedagogů k dětem a k pedagogické práci, to vše je klíčové pro dobré klima kolem nás. Dále pak vybavenost školy, kvalitní vztahy mezi vedením školy a učiteli. Pracujeme se školními kolektivy, metody jsou různé – adaptační pobyty, školy v přírodě, práce psychologa s kolektivy jednotlivých tříd, práce třídního učitele i práce ŠMP se třídami (předávání informací, zadávání dotazníků. Co se týká pedagogů, scházíme se v jedné sborovně, diskutujeme společně o jednotlivcích i kolektivech, setkáváme se na tzv. žurnálech, kde řešíme konkrétní aktuální záležitosti.“

18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?

„Prostřednictvím třídních schůzek, společných i osobních konzultací s rodiči, dále telefonicky, mailem. Nejčastější je komunikace o chování a prospěchu žáků. Přípravovali jsme i besedy pro rodiče na téma dospívání a škola.“

19. Jste zastánce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?

„Ano, protože rizikového chování ubývá, nastupuje místo toho vstřícnost, laskavost a spolupráce.“

20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáků na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

„Jsme městská škola, ale máme i řadu dojíždějících žáků, sportovně zaměřené třídy a to určitá specifika s sebou nese. Paradoxně žáci ze sportovních tříd tzn. i prospěchově vybraní žáci, u nás mají víc vztahových problémů, než je ve třídách běžných. Počet žáků až tak nerozhoduje. Jsou u nás méně i více početné třídy, ale počet dětí ve třídě na projevy rizikového chování podle našich zkušeností vliv nemá.“

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?

„Je více možností, nejčastěji ústní formou jednotlivcům, třídnímu kolektivu (většinou třídní učitel nebo metodik prevence), hromadným svoláním žákovského kolektivu většinou ředitel školy.“

22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?

„Každý, kdo cítí potřebu řešit nějaký problém, buď o to přímo požádá osobně, nebo může poslat mail i anonymní, na který potřebuje získat odpověď, radu, doporučení.“

23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaší pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?

„Vědí, že na škole pracuji jako metodik prevence a jakou pomoc jim můžu poskytnout.“

24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

„Informace se k nám dostávají podle toho, do jaké míry se jim otevřeme, tzn. sami si volíme, jakých akcí se zúčastníme, nebývají povinné, ale určitě jsou některé z nich pro práci velmi užitečné), hlavní metodickou oporou je PPP Olomouc, portál e-bezpečí.cz, portál MŠMT, nejrůznější webové stránky zaměřené na prevenci. Každoroční Krajská konference primární prevence rizikového chování je nadmíru vydařená událost a jako metodik prevence mám možnost se jí zúčastnit. Kdo chce, tak si možnosti zlepšování určitě najde.“

Příloha 6 – Přepis rozhovoru s respondentkou R5

RESPONDENTKA R5

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k funkci školního metodika prevence dostal/a?

„Byla jsem oslovena vedením školy. Zprvu jsem nevěděla, co tahle pozice obnáší, ale po speciálním studiu jsem se přiučila mnoho věcí, za které jsem velice ráda.“

2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?

„V současné době je to zejména studium 250. Tedy setkávání se, sbírání nových vědomostí, zkušeností s ostatními budoucími i současnými metodiky prevence.“

3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?

„Umění jednat jak se žáky, učiteli, tak s rodiči. Co se týče vlastností, tak empatie, reálný pohled na situaci, přehled o legislativě, která se může stále měnit. Být aktivní naslouchat, učit se.“

4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

„Jsem také předseda předmětové komise. Přikládám příspěvky na webové stránky, do novin a školního časopisu, někdy si připadám spíše jako žena v kanceláři, spisovatelka, než metodik prevence. Samotná prevence je obtížná na rozepsání si času. K tomu ještě další dvě funkce, panečku. Řekla bych, že jak mám přístup k psaní informacích na internet, pohnu propagovat více článků, textů, videí k primární prevence, takže abych Vám odpověděla, ano, mé další funkce rozvíjí prevenci k lepšímu.“

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?

„Ano, je. Jen je velmi časově náročná. Čas není, práce přibývá.“

- 6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?**

„Jsem metodikem pouze pro 2. stupeň. Odlišnost je snad v jednotlivých případech forem rizikového chování.“

- 7. Pokud se na Vaší škole přece jenom vyskytne u žáků nežádoucí rizikové chování, jaké bývá nejčastěji? Proč právě tento typ, jaké to má příčiny?**

„Záškoláctví a agresivita žáků.“

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

- 8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?**

„Vycházíme z uplynulého školního roku, z požadavků učitelů, z ohlasů na uplynulé akce“

- 9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy?**

„Účinná je komunikace učitelů se školním metodikem prevence a včasná diagnostika poruch chování.“

- 10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?**

„Žáci se vždy těší, když k nám do školy přijede někdo nový. Nová tvář s novým tématem. To je moc baví.“

- 11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?**

„Akce koordinuje metodik prevence, bývají jednak ve škole, ale i mimo školu, vzhledem k tomu, že většina akcí není zdarma, vybíráme jen osvědčené, max. 2x ročně“

- 12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?**

„Po takových preventivních akcích dáváme dotazník a třídní učitel, nebo vyučující daného předmětu akci hodnotí.“

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCI NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?

„Částečně se podílí, hlavně finančně.“

14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?

„Spolupracujeme navzájem velice často, na základě zpráv třídních učitelů připravujeme Minimální preventivní program.“

15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?

„Pedagogickopsychologické poradny, P-centrum, policie České republiky, E-bezpečí.“

16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

„Na setkání školních metodiků prevence.“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?

„Jedná se zejména i vztahy mezi žáky a učiteli, mezi učiteli navzájem a vedením a učiteli, dále pak otevřenost, empatie, vstřícnost.“

18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?

„S rodiči formou třídních schůzek, každý učitel má konzultační hodiny, veřejnost je informována skrze webové stránky školy.“

19. Jste zastánce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?

„Ano, vždyť komunikace je základem všeho, nebýt ji, tak nevíme co se děje, co mi kdo chce říct. I neverbální komunikace je někdy více, než verbální.“

20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáků na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

„Řekla bych, že sídlištní školy jsou podle mě na tom hůře, co se týče prevence. Více se tam vyskutují poruchy chování.“

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?

„V třídnických hodinách nejčastěji, no asi tak.“

22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?

„Kdokoli, žák, rodič, pedagog, v konzultační hodiny nebo po domluvě.“

23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaší pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?

„Dobře, ví, kde sídlím, každý začátek školního roku jsou nanástěnkách přišpendleni fotografie s tvářemi školního poradenství. Také učitelé, paní uklízečky a pan školník. Je to milé.“

24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

„Naprostá časová vytíženost, je nutné, aby měl MP snížený úvazek podobně jako výchovný poradce.“

Příloha 7 – Přepis rozhovoru s respondentkou R6

RESPONDENTKA R6

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

1. Jak jste se k funkci školního metodika prevence dostal/a?

„Funkce mi byla nabídnuta na pedagogické poradě, kdy moje bývalá kolegyně z kabinetu odcházela na mateřskou, vznesla požadavek a přání, zda bych tuto funkci mohla vykonávat právě já. Proběhlo hlasování a j bez námitek funkci přijala, jsem se si musela dodělat speciální vzdělání v Ostravě.“

2. Co je nezbytně nutné udělat, čím si projít, aby se jedinec stal školním metodikem prevence? Jaká kompetence je ta vaše?

„Ano, v Ostravě jsem splnila důležité klíčové vzdělání pro metodika prevence, kdy jsem dojížděla se ještě sama vzdělávat. Samotný průběh výuky byl fajn, ale byl taé časově náročný co se týče zkoordinování svého života, domácnosti a znovu učení se.“

3. Podle Vás, jaký by měl být školní metodik prevence? Jaké by měl mít předpoklady, vlastnosti, charakter, chování, přístupy, co je pro tuto pozici důležité?

„Musím si dát pozor co řeknu, že? To co zmíním, bych valstně měla naplňovat já sama. Dost srandy, zcela vážně by měl být upřímný, což jsem, někdy ke kolegům a žákům až moc. Opět si dělám legraci. Pozice školního metodika prevence je hodně o nervech, času a empatii. Je důležité řešit hořící problém teď a tady. Umět se zorientovat v čase.“

4. Jakou další pracovní funkci/e na škole vykonáváte? Má tato další funkce vliv na rozvíjení prevence k lepšímu?

„Jsem třídní učitelkou, aktuálně osmáka, kvalitní vzrůšo. Dále pak vedu školní kroužek žákovského parlamentu, při kterém rozvíjím prevenci k lepšímu. Jsem celkem časově vytížená, ale práce mě nesmírně baví, nakopává a jsem hrdná za to, že mohu pomoci někomu, kdo tu pomoc potřebuje.“

PREVENCE JAKO TAKOVÁ

5. Je podle Vašeho názoru primární prevence na Vaší škole dostačující? Jak ji vnímáte?

„Prevenci, jak vnímám já je něco, čemu předcházím. Prevence je o tom, že se bavíme dopředu, to znamená, že předcházím rizikovému chování, ať už si povídáme o kiberšikaně, dřív to byla hodně šikana, poruchy stravovací, týrání v rodině, návykové látky. Jako škola rizikovému chování chceme předcházet, nechceme řešit až problémy samotné. U nás ve škole, co se řeší nejvíce, tak to jsou vztahy ve třídách, vztahy mezi učiteli, vztahy mezi pracovníky, na kterých hodně pracujeme. Jsou to pravidla ve třídách i ve sborovně. Myslím si, že naše škola věnuje prevenci spoustu času, škola prošla mnoha školeními, na škole byli různí psychologové i z diagnostických ústavů.“

6. Jakým způsobem se liší prevence rizikového chování na prvním stupni od prevence na druhém stupni? Jste školní metodik prevence pro první i druhý stupeň?

„Ano jsem školní metodik prevence pro oba dva stupně. V čem se liší, vždy je to od věku, liší se přístupem. Jiné preventivní programy volíme na prvním stupni, které jsou spíše hravější, přibližují se pohádce, dětem informace musí být podány citlivě a hlavně srozumitelně. Kdežto na tom druhém stupni si můžeme trošičku dovolit, jak to opravdu je, jaká je realita. Podívat se i na nějaké filmy. Nedávno jsem byla na školení, kde se

mluvilo o tom, že se nesmí o prevenci mluvit, jako o zastrašování, vyhrožování. Velmi důležité je zvolit vhodnou metodu pro ten daný věk a k tomu danému rizikovému chování. Takže se určitě liší prevence na prvním a druhém stupni, vždy přiměřené k věku. Neliší se v tématech, protože s návykovými látkami by se děti měly seznámit i na prvním stupni, samozřejmě i na druhém. Ale formu musím zvolit úplně jinak, jinací způsob vysvětlování. Máme rozdělenou tabulku, kterou Vám mohu poslat maile, kde je vždy číslo metodického pokynu. Příklad v prvním ročníku řešíme prevenci v záškoláctví, kyberšikaně, šikaně, rizikové sporty, adiktologie, CAN, naopak v první třídě s žáky neřešíme rasismus, xenofobie, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, poruchy příjmu potravy.“

7. Jaká riziková chování se na Vaší škole nejčastěji vyskytují a proč?

„Kupodivu dříve bylo kouření, záškoláctví, teď spíše agrese, začátek ostrakizace, kiberšikana.“

OSVĚDČENÉ ZPŮSOBY K VEDENÍ A ŠÍŘENÍ DOBRÉ PREVENCE

8. Na co se konkrétně při sestavování minimálního preventivního programu zaměřujete, aby byla primární prevence efektivní?

„Na konci roku připravujeme minimální preventivní program na další rok. Je to individuální, co fungovalo minulý rok. Naše škola se zaměřuje na vztahy, to byl a je náš hlavní cíl, kdy chceme ve třídách, ale i ve škole vytvářet dobré klima.“

9. Je velmi mnoho specifických postupů, jak prevenci provádět, jak ji realizujete u Vás na škole Vy?

„To je v podstatě to, co jsem řekla. Neděláme nic na sílu. Určitě se osvědčují ty, kdy se pracuje se třídou přímo a je tam preventivních programů více. Dále se osvědčily adaptační kurzy. Dále pak každé pondělí na 20min je třídnická hodina, kde se řeší omluvenky, vzájemná komunikace, aktivity, poznávání v 6. ročníku.“

10. Jsou pro Vaše žáky obohacující a zábavné určité besedy a akce na primární prevenci proti rizikovému chování? Jaké aktivity jsou pro Vás osobně nejvhodnější a sklízí největší úspěch?

„Co já nedoporučuji, jsou masivní akce, kdy má jít celá škola na preventivní program. Naplánuji program v dobré víře a pak přijde lektor, který dané téma neumí pojat zábavnou formou a žáky to nudí. Každopádně objednáváme preventivní programy, kde se žáci musí zapojit.“

11. Jak často se takové akce pro žáky uskutečňují? Konají se jen v areálu školy nebo vyjíždíte i mimo? Kdo akce zařizuje a financuje?

„O tom už jsem mluvila. I mimo, i ve škole. Financují rodiče, škola. Zařizují třídní učitelky i já.“

12. Jakým způsobem dostáváte od žáků, kolegů a rodičů zpětnou vazbu, že proběhlé besedy a Vaše práce je pro ně přínosná a efektivní?

„Ano, získáváme zpětnou vazbu, vždy po každé besedě, akci chci po žácích, aby mi písemně, klidně anonymně napsali, co se jim líbilo, co je obohatilo, co by naopak vynechali, zda program do budoucna objednávat.“

KDO SE DÁLE PODÍLÍ NA PREVENCI NA VAŠÍ ŠKOLE

13. Jak se podílí na prevenci rodiče žáků?

„Někteří pravděpodobně ano, ale není to v tom smyslu, že by se zaobírali našimi problémy, rizikovými jevy, to ne. Úplně to není o tom, že bychom je vtáhli do našeho preventivního dění, určitě jsou rodiče, kteří na své děti působí preventivně doma. Není to o tom, že bychom my pro rodiče něco dělali. Jedině formou nástěnky. Když je z jejich strany něco potřeba říct, tak mají prostor na třídních schůzkách, mé konzultační hodiny nevyužívají. Rodiče se podílí finančně. Žáci chodí na preventivní programy a rodiče to dětem financují.“

14. Jakým způsobem s vámi spolupracují pedagogové, třídní učitelé, ředitel školy, další zaměstnanci na přípravě preventivního programu?

„Třídní učitelé spolupracují formou, kdy jim rozdám tabulku, která se jmenuje Plán preventivních aktivit a programů. Spolu s touto tabulkou si vyberou, které rizikové jevy řeší a na to konto hledají téma v předmětu, buď to mají v třídnické hodině, v přírodovědě, v prvouce, v češtině. Nebo je to o tom, že si objednají preventivní program, který se většinou nějakým způsobem financuje, buď rodiče nebo škola.“

Každý měsíc ve středu první vyučovací hodinu bývá porada širšího vedení školy, tedy školního poradenského pracoviště, kdy se schází školní metodik prevence, výchovná poradkyně, ředitel školy, dva zástupci ředitele školy pro první a druhá stupeň a dvě paní učitelky, které jsou vedoucí toho daného stupně. Kdy se řeší výchovné problémy, chod školy, akce, programy. Hodnotí se to, co bylo a říká se to, co bude. Dobrá zpětná vazba.“

15. S jakými dalšími odbornými organizacemi nejčastěji spolupracujete?

„S mnoha. Sdružení D, Podané ruce, P-centrum, policie, hasiči, hygienická stanice. Poradna pro ženy, kdy to jsou programy o sexuální výchově. Preventivní programy také nabízí medicí, studenti z vysokých škol, které taky využíváme, jsou zdarma a oni to mají v rámci praxe, učí se to a pro nás je to oživení. Dalo by se říct, že jsme vyzkoušeli mnoho organizací. Oslovili bychom i další, ale většina se platí. Sdružení D a P-centrum mají dotované programy, které žáky vyjde například 50,- za osobu. Nabídka zdraví dětem, ale na třídu se platí 3000,-, když se to rozpočítalo, tak je to 150,- na jednoho a to by mohl být pro rodiče problém a nezaplatili by to. Pak je to problém o financích.“

16. Jakým způsobem si sdělujete s ostatními školními metodiky prevence nové informace, poznatky, názory ohledně prevence?

„Určitě, chodím každoročně dvakrát na schůzky, setkání školních metodiků prevence. Minulý pátek jsem byla na konferenci na téma návykové látky, které bylo zajímavé, vždy se to téma vztahuje na rizikové chování. Za ty léta co tuhle práci metodika prevence vykonávám, tak se setkávám s lidmi, se kterými si předávám zkušenosti, bavím o daných tématech, jak to funguje na mé škole, jak na jejich. Schůzky nejsou povinné a jsou zdarma. Spousta školení jsou placené.“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOBRÉ KLIMA NA VAŠÍ ŠKOLE

17. Jaké faktory na Vaší škole ovlivňují školní klima, třídní klima a pedagogický kolektiv? Které přispívají k lepšímu, které naopak situaci zhoršují?

„Jednoznačně je to o tom, aby všichni táhli za jeden provaz. Aby kolegové se domluvili na poradách na metodice. Na naší škole máme školní poradenské pracoviště, kde jsem já jako školní metodik prevence, dále pak výchovná poradkyně, máme školního speciálního pedagoga a školního speciálního psychologa a do toho je tam jeden člen z vedení, tedy u nás pan zástupce ředitele, který je etoped. Řekla bych, že jsme na téma prevence a vše kolem ni hodně vzdělání a myslím si, že to škole hodně přispívá. A navíc, jak je teď inkluze, tak si nedovedu představit, že by naše škola byla bez těchto dvou nepovinných pracovníků. Když se vyskytne někde jakýkoliv problém, tak se okamžitě řeší, nečeká se, až bude mít někdo čas, když něco je, tak se jde do té třídy, vytahují se žáci z výuky, svědci, agresori, zjišťují se fakta. Co se týče postupů, tak jsme procházeli různým školením, kde jsme vše trénovali, dělali. Nebylo to pouze jedno, ale návaznost 3-4 dnů a tohle školení stoprocentně přispívá k lepšímu klima na naší

škole. Takové náhlé rychlé řešení problémů řeší právě pan zástupce, má více času na okamžité zasáhnutí. “

18. Jakým způsobem pracujete s rodiči, s veřejností? Jak a o čem s nimi nejčastěji komunikujete?

„Co se týká rodičů, tak klasické třídní schůzky, horší varianta pozvání rodičů do školy, ale tam se už řeší nějaký problém, tohle už se ale nevztahuje k prevenci. S veřejností jako takovou ne. Nemáme prostor dávat na vědomí veřejnosti. Pro ty, kteří informace o prevenci potřebují, se nezajímají. Ale dáváme na nástěnku aktuální informace. “

19. Jste zastávce toho, že je komunikace a dobré vztahy mezi spolupracovníky a žáky výhodou a důležitou složkou kvalitních preventivních činností? Proč?

„Ano, určitě, komunikace je velmi důležitá. Člověk se má chovat k žákům partnersky, ale zase by tam měly být pravidla. Děti pravidla potřebují. Žáci nemají pravidla kolikrát doma a oni neví. Mám za sebou delší praxi a ze začátku jsem si říkala, dyť to ze mě musí vycítit tu autoritu, jaká pravidla psát? Ale bohužel děti pravidla nevyčítí. Proto jsou ve škole potřeba, aby děti věděly, jaké mají mantinely, co si můžou dovolit. A to je změna, to je i pro mě změna. Bavit se o pravidlech, psát si je na nástěnku, musíme si je hodnotit, říkat si, které pravidlo ano a které ne. S jinou dobou přišla jiná generace a myslím si, že tyhle pravidla hodně zlepšují chod školy a vedou k dobrému klimatu školy. “

20. Jak vnímáte vliv prostředí, kde se škola nachází nebo školního speciálního zaměření či vliv počtu žáku na preventivní činnosti, které podporují dobré školní klima?

Nашe škola je škola sídlištní, je pravda, že máme mnoho škol kolem. Jsme škola, do které inklinují žáci sociálně slabší, kteří potřebují lidský přístup a někteří rodiče to tak vnímají. Preferujeme lidštější přístup, je to o tom se s dítětem domluvit, důležitá je komunikace. Prostředí jako takové je důležité, kdybychom byli my jako pedagogičtí pracovníci tzv. na nože, tak to poznají žáci i rodiče. Jak to vnímám já podle počtu žáků ve škole. Když to srovnám s jednou sportovní školou, tak ten je kolos, nehorázně velký počet žáků. Co jsme tam vnímala, tak tahle škola má místnost zvanou Thór. Je to místo, kde je pedagog a když nějaký žák surově poruší pravidla a zlobí, tak je vykázáný ze třídy a jde to tohoto Thóru. Pokud ho navštíví 3x za jeho povinnou školní docházku, tak má výchovné opatření. V místnosti je připravená práce, kterou musí splnit pod dohledem nějakého pedagoga. Na škole máme mnoho asistentů pedagoga, kteří hodně přispívají na dobré třídní klima. I parlament školy. Podněty a připomínky

žáků řeší právě parlamentní školní rada. Žáci v parlamentu pro školu připravují akce, ostatní děti to vnímají, že se něco děje, že je o žáky zájem. Zlepšuje to dobré klima školy. Žáci ocení lidský přístup, jako pedagogové nemáme dvě osobnosti, tu dobrou co mám doma a tu přísnou jako učitelka.“

INFORMOVANOST

21. Jakým stylem podáváte informace Vaším žákům o aktuálních problémech prevence rizikového chování na Vaší škole?

„V třídnických hodinách. Ve vyšších ročnících mluvím otevřeně, jak s Vámi, rozebíráme, bavíme se o tom, diskutujeme. Jakým stylem, tak jak Vám.“

22. Kdo a jakým způsobem může za vámi přijít, když něco potřebuje řešit, probrat, svěřit se s problémem?

„Kdokoliv. Časový prostor na konzultační hodiny mám, ale nehledí se na ten daný den a čas. Když je třeba, tak něco řeším. Nečeká se až na ně. Je možnost konzultačních hodin se mnou, ale přímo v daný den a čas se nevyužívají. Když si něčeho všimnu, co by se dalo řešit, tak vždy začínám větou. Děje se něco, chceš se s něčím svěřit, nenutím tě to říct mě, můžeš to sdělit jinému učitelovi, ke kterému máš blíže. V jistých směrech můžu k danému žákovi z jeho pohledu působit přísně, odtažitě, nemusí mít ke mně vztah, že by se mi chtěli svěřovat, tak jim řeknu, že se můžou svěřit jinému učiteli. Když potřebuji od žáků ve třídě něco vědět, tak je požádám o anonymní zprávu. Někdy se totiž bojí to říct nahlas svůj názor. Kdy jim jasně řeknu, že to nebudu číst nahlas, cílevědomě někomu, ale když se něco objeví, co je potřeba řešit, tak o tom mluvím obecně.“

23. Jak vnímáte informovanost žáků na škole o Vaši pozici? Ví, že jste pracovník, který jim může pomoci s problémem?

„Já myslím, že ví, že jsem metodik prevence. Žáci, kteří nastoupili na druhý stupeň, tedy šestáci asi moc neví, spíš ty starší. Měli by to vědět z třídnických hodin, od třídního učitele. Nejdů a neříkám, hele dívejte se, já jsem metodik prevence. To už dělá člověk roky, že mu to nepřijde. To bych mohla dát do dotazníčku, zda vědí, kdo je metodik prevence a z jakých důvodů za mnou mohou přijít.“

24. Jakým způsobem byste popsal/a tzv. díru v zaměření této pracovní pozici? Je něco, na čem je pracovat? Máte dostatek přísunu informací, možnost se zlepšovat, být součástí kurzů, seminářů?

„Obecně řečeno i versus ministerstvo, je to o financích a hlavně čase. To, že nám ministerstvo dává podklady, pomáhají nám s metodikami, to je super.“